

Замкнене коло

Автор:

Світлана Талан

Замкнене коло

Світлана Талан

Покидаючи назавжди дитячий будинок, де вона опинилася після смерті бабусі, єдиної рідної людини, Мирослава хотіла назавжди залишити в минулому ці сповнені болу роки її життя. Навіть найближчий подрузі дала не той номер телефону, обірвавши останній зв'язок. Але вже дорослій Мирославі на міських вулицях, серед людського натовпу, почала ввижатися покійна бабуся... І її життя наче перетворилося на пекло. Негаразди переслідують Мирославу та близьких їй людей, аж поки вона не наважується дослухатися до поради примарної бабусі: «Продай свої нещастя...» Проте, залишивши її ненадовго, чужі біди знов і знов повертаються, стаючи втричі болючіші. Мирослава розуміє: за будь-яку ціну вона мусить розірвати це замкнене коло...

Світлана Талан

Замкнене коло

Передмова

Старенькі «Жигулі», похитуючись у різні боки, довго пленталися піщаною дорогою через поля. Навколо ні душі. Лише покинуті напризволяще людьми широкі та розлогі поля, на яких владно оселилися бур'яни. Стояла полуденна літня спека. Мирослава, яка сиділа поруч водія, відчинила вікно. Вітерець повіяв прохолодою лише на якусь мить, а потім запилюжило, і жінці довелося прикрити

вікно, залишивши тільки маленьку щілинку, щоб не задихнутися від спеки.

– Довго ще їхати? – спитала вона мовчазного водія, який за дорогу не зронив жодного слова.

– Не дуже, – буркнув він і знову йому ніби заціпило.

– Ви такий завжди?

– Який? – неуважно запитав водій.

– Мовчазний.

– Коли як.

– То поговоріть зі мною, бо я дуже хвилююся, – попрохала Мирослава дещо нервово.

– Я найнявся до вас водієм, а не клоуном, щоб вас розважати, – сказав чоловік непривітно, і жінка зрозуміла, що розмову закінчено.

Мирослава тяжко зітхнула і витерла вологою серветкою спітніле чоло. Зараз, як ніколи, їй хотілося чути людський голос, а не гуготіння цієї старої автівки. Але розмова з водієм, який згодився за невелику плату довести її з міста до забутого Богом хутора, не вдалася. Мирослава подумала, що краще було, якби вона заплатила дорожче та найняла гарну іномарку з балакучим водієм. Пошкодувала гроші – й ось тепер трясеться вже цілісіньку годину в автівці з непривітним водієм. Майбутня зустріч її лякала та бентежила, але лише на неї Мирослава покладала останні сподівання. Так жити далі вона вже не могла, але зосталася надія лише на стареньку віщунку бабцю Дубовиху, яку називали по-різному, а найчастіше – старою відьмою. Мирославі сказали, що їй вже понад сто років, тому жінка дуже нервувала, побоюючись, що стареньку може вже не застати серед живих. А може бути ще гірше, коли бабця не зможе або не захоче їй допомогти.

Нарешті вдалині Мирослава помітила кілька хатинок. Вона до болю в очах почала вдивлятися, гадаючи, в якій з хатинок чекає на неї порятунок від біди, у котрій

вона сама винна. В грудях шалено почало стугоніти серце, коли автівка зупинилася біля вбогої хатки.

- Тут, - сказав водій коротко та ясно.

- Дякую, - відповіла Мирослава. - Ви зачекаєте на мене тут?

- Якщо заплатите за простій.

- Добре, добре, - сказала вона й похапцем розрахувалася з водієм.

За невисоким парканом жінка помітила курей, які греблися біля повітки, й у неї трохи відлягло від серця. Якщо є кури, то є й життя в цій невеличкій, похиленій на один бік хатинці з маленькими вікнами, що майже торкалися землі.

Жінка відчинила хвірточку та озирнулася: чи нема бува собаки? Будки не було видно, і вона пройшлася подвір'ям. Постукала у двері й завмерла в чеканні.

- Відчинено, - почулося з хати.

Мирослава відчинила двері й одразу ж перед собою в напівтемряві побачила стару жінку з безкровним обличчям у білій хустинці. Жінка сиділа за столом, поклавши на нього сухі, майже жовті руки.

- Добридень, - привіталася Мирослава, не вгадавши свого голосу. - Я до вас...

- Називай мене, як усі, Дубовихою.

- А... ім'я?

- Та чи пам'ятаю я його? Чи має воно зараз якесь значення?

- Я до вас по допомогу.

- Звичайно ж! До цієї хати заходять лише по допомогу. Я вже звикла до цього. Проходь, сідай, бо мій час, як і твій, швидко спливає.

Мирослава сіла за стіл напроти Дубовихи. Очі звикли до сутінків, і жінка тепер могла роздивитись обличчя старенької. Вона була схожа на завмерлу в одній позі воскову фігуру. Обличчя, зоране безліччю зморшок, не виражало нічого. Сиве волосся акуратно причесане та сховане під хусточкою. Але очі! Вони були темні, не вицвілі від старості, а живі, ніби роки їх не торкнулися. Вона так пильно дивилася Мирославі у вічі, що тій здалося, ніби старенька заглядає прями́сінько їй у душу і бачить навіть її думки. Стало трохи моторошно, і по спині Мирослави пробігли мурахи.

– Не мовчати ж ти приїхала у таку далечінь? – голос бабці вивів Мирославу із задуму і вона здригнулася.

– Я... Я не знаю з чого почати.

– З самого початку і до кінця. Розповідай, з чого почалися твої нещастя, – сказала бабця, і далі незмигтно дивлячись їй чи то у вічі, чи то в саму душу.

І тут Мирославу прорвало. Вона почала говорити. Спочатку думки плуталися, вона не могла чітко їх сформулювати, потім їй стало спокійніше і вона почувалася більш упевнено.

Мирослава почала з самого дитинства. Не розповівши про нього, вона не змогла б донести до свідомості старенької все, що з нею трапалося. А та дивилася на Мирославу пильно та уважно. Іноді вона хитала головою і вставляла деякі свої думки.

– Це ж треба! – хитала старенька головою. – Весь світ лежить у злі. Усе від диявола.

– Оце так! – іноді казала вона. – Хто робить гріх, той від диявола. Чорнота! Від тебе віє чорним.

– Та чи я зумисно? – сказала Мирослава, ніби виправдовуючись.

– Кожен кує свою долю. А ти не мовчи, не зупиняйся, час іде не на твою користь.

І Мирослава говорила, не зовсім тямлячи, що хоче сказати старенька. Їй конче потрібно було виговоритися. На душі стільки всього назбиралося! Останнім часом вона все тримала у душі, бо її ніхто не хотів розуміти, а якби й захотів, то не зміг би. Зараз був останній її шанс, остання надія.

– Зло, – старенька зітхнула та похитала головою. – Тебе опанувало зло. Не будьте поборені злом, але перемагайте зло добротою.

Тоді Мирославі здалося, що її й зараз не розуміють. Вона завагалася лише на мить.

– І не думай, що ти чинила слушно, – ніби прочитавши її думки, сказала Дубовиха. – Зло знищує душі. В тобі так багато було зла, що потьмарився розум. Треба любити ближнього свого, як самого себе.

– Я хотіла бути щасливою.

– Бог дав тобі найбільш безцінне, що є на світі.

– Що саме? Випробування? Приниження? Злидні? Нещастя?

– Він дав тобі життя, – ніби не чуючи жінку, тихо мовила Дубовиха. – А ти не змогла правильно ним скористатися, не пішло воно тобі на користь, на благо, лише – на зло.

– Я тільки хотіла бути щасливою, – повторила Мирослава. – Ви мене почули?

– Я? Так. А ось ти мене ще ні. Дай мені відповідь на запитання: скільки смертей стоїть за тобою? Скільки людських життів ти забрала? Бог їм дав життя – він, лише він, має право їх забрати.

– Я ніколи не хотіла бути... бути вбивцею, – крізь сльози мовила Мирослава.

– Вже трохи краще. Принаймні у тебе вистачило мужності визнати себе вбивцею. Вбивати можна не тільки тіло, а й душі, – задумливо промовила стара та знову запитала: – Ти хоча б рахувала, скільки життів ти занапастила у гонитві за своїм примарним щастям?

– Я... Я не знаю, – Мирослава похитала головою.

– Не буде тобі, жіночко, щастя, не буде. Його можна здобути у долі добрими справами, шляхетними вчинками, а ти пішла до своєї мети по людських кістках, сіючи навколо біди, хвороби, нещастя, залишаючи по собі смерть, зруйновані родини, розбиті надії. Ти стала продавцем нещасть, а не покупцем його. Відчуваєш різницю?

– Так, – мов у сні, погодилася Мирослава.

– Ось я і кажу, що різниця між продавцем нещасть та покупцем – це вартість твого життя.

– Як то? Я повинна за все, що накоїла, розплатитися власним життям?

– Можеш чинити, як хочеш, – ти маєш вибір, але щастя не можна отримати від нещасть інших. Ти зробила зло, а зло – темрява.

– Я не розуміла цього.

– Тепер пожинаєш плоди дерева, яке сама посадила, – тихо сказала старенька і додала: – Лишень не мовчи, бо спізнишся.

Очі бабці споглядали старий годинник на стіні.

– Або говори, або неси свої біди далі. Час іде не на твою користь. Можеш спізнитися, – мовила старенька.

– Куди?

– Ще раз зустрітись зі злом, – відповіла бабця. – Час невблаганно спливає. Ти мусиш зараз прийняти рішення. До того, як щось сказати, подумай про те, як ти будеш дивитись у вічі невинній своїй кровинці? Що ти йому скажеш, коли він підросте, якщо доживе до зрілого віку?

Згадка про онука болем стисла серце жінки.

Мирослава подумала, що старенька несповна розуму, верзе якусь нісенітницю, але звідки та могла знати про онука?

Жінка продовжила розповідь про своє життя, бо ще не все розповіла. Що робити? Ця стара віщунка – єдина та остання її надія.

– Бідна твоя душа, – промовила старенька, шелестячи голосом. – Навіть хижак кожної миті може перетворитися на здобич.

Мирослава вже майже не звертала уваги на слова Дубовихи. Їй конче було треба виговоритися людині, яка не вважає її за божевільну. Лише так вона зможе полегшити собі життя. Зараз жінка була наче на сповіді. Вона говорила швидко, ніби боячись, що її зараз зупинять, і душевний тягар знову каменем почне тиснути на груди.

– Поспішай. Так, поспішай, – тихо вставила старенька.

Мирослава почала говорити ще швидше. Вона втратила лік часу і вже не змогла б напевно сказати, як довго говорить. Скоріше за все довго, бо в горлі пересохло і їй дуже хотілося пити. Попросити води вона не сміла, бо приїхала в таку далечінь не воду пити.

– То був сам диявол, тобі допомагав саме він, – сказала бабця, притишивши голос на слові «диявол».

– Цього не може бути! – скрикнула Мирослава, бо не могла повірити в те, що почула.

– Ти приїхала за порадою до мене чи сперечатися? – голос старенької був невдоволеним.

– Вибачте, – сказала Мирослава і продовжила розповідь.

– Так, так. Це був самий диявол у людській подобі. Так, саме він. Я це знаю, – кілька разів говорила старенька приглушеним голосом.

Мирослава не помічала сліз, які потекли у неї по щоках, коли закінчувала розповідь.

- Тепер ти все зрозуміла? – запитала бабця, коли жінка замовкла.

- Я?! Я... Я нічого не зрозуміла, – сказала розгублено Мирослава.

- Сам диявол правив твоїми вчинками. Ти бачила хоча б одного разу очі тієї людини?

- Ні, жодного.

- То чому ж ти вважаєш, що то була твоя бабця? Ти повинна подивитися їй в очі.

- Але вона завжди тікає від мене.

- Ти мусиш подивитись у вічі. Тоді ти впевнишся, що то – сам диявол. Він проникав своїми очима до тебе в душу та диктував, що тобі робити.

- Я не знаю, як це вчинити, – розгублено сказала Мирослава.

- Ти ж змогла стількох людей занапастити, зробити нещасними, тож і глянути йому в очі теж зможеш, – ледь чутно мовила старенька й додала: – Якщо, звичайно, схочеш.

- І що мені тоді зробити?

- Нехай же віддасть Господь зло, зроблене тобою, тобі самій. Так написано у Великій книзі. Що віддала – те й отримай, бо такий закон життя.

- Я не зовсім второпала, що мені робити, – зізналася Мирослава стомлено та розгублено. Вона приїхала у таку далечінь, щоб почути пораду, а стара, напевне, вже несповна розуму.

- Забрати всі нещастя, які ти продала, собі.

– Але ж... Це дуже... Дуже жорстоко, – схлипнула Мирослава.

– У тебе нема іншого виходу. Кожен дістає те, на що заслужив. Отець небесний не пробачить гріхи наші.

– Ви гадаєте, що я зможу це зробити?

– Ти не маєш іншого виходу, – зітхнула старенька. Вона глянула на годинник, і Мирослава мимоволі повернула голову в той-таки бік. Була шоста вечора. Невже вона провела тут майже цілий день?

– Я довго, занадто довго чекала на тебе, – почала говорити старенька таким тихим голосом, що Мирослава ледь розчула її слова. – Ти мусила приїхати до мене задовго до цього дня. Тоді б ти менше накоїла лиха.

Мирославі здалося, що стара марить. Вона поклала на стіл гроші і вже збиралася подякувати та йти звідси, але голос старенької її зупинив.

– Зачекай, – сказала Дубовиха тихо, але чітко. – Ти повинна закрити мені очі.

– Як то? – спитала Мирослава і побачила, що Дубовиха раптом зітхнула і завмерла, дивлячись їй у вічі.

Жінка придивилася пильніше і з жахом зрозуміла, що по обличчю старенької пройшлася смерть. Бабця вже не дихала. Мирославу охопила паніка. Вона з жаху скрикнула і вже хотіла тікати геть із цієї моторошної хатинки, коли чи то знову злетіло з вуст старенької, чи забриніло в її вухах: «Ти повинна закрити мені очі». З острахом жінка підійшла до небіжчиці і тремтливими пальцями закрила їй очі. Мирослава вискочила надвір та кинулася до того місця, де на неї мав чекати таксист. Автівки ніде не було.

– Ще цього мені бракувало! – з розпачем сказала Мирослава.

Вона подумала про те, що треба сповістити сусідів про смерть Дубовихи та запитати, як дістатися міста. Мирослава роззирнулася. Навколо стояли напіврозвалені хати. Скоріше за все тут ніхто не мешкав. Про всяк випадок вона пролізла крізь зарості кропиви та постукала у двері. Ніхто не відповів. Жінка

зазирнула в розбите вікно. Там був безлад і явні ознаки нежитлового приміщення. Вона побігла до іншої садиби – те саме. Третя, четверта, п'ята хата – усюди запустіння. Її охопив жах, але раптом вона помітила на пагорбі ще одну хату. Як до останньої надії кинулася бігти туди. На подвір'ї Мирослава помітила дідуся, який із цигаркою в руці сидів на призьбі біля хати, споглядаючи, як курка квокає та водить своїх жовтеньких курчат.

– Дякувати Богові, – прошепотіла Мирослава й попрямувала до старого.

– Добридень вам, – вона чемно привіталася.

– І вам не хворіти! – привітно відповів дідусь.

– Там Дубовиха померла! – на одному подиху випалила жінка, радіючи, що знайшлася хоча б одна жива людина.

– А що, вже шість годин вечора? – запитав старий та пихнув цигаркою.

– До чого тут час?! Там людина померла, а ви...

– Вона казала, що помре рівно о шостій.

– Треба сповістити її рідних.

– У неї нема нікого. Вона чекала на тебе багато років, – задумливо мовив старий. – І ось ти приїхала.

– Ви щось плутаєте. Я їй не родичка, і приїхала сюди випадково.

– Випадково до Дубовихи ніхто не приїздив. Ти все зрозуміла, що вона тобі порадила?

– Ні... Так. Здається, що так. Тепер я маю повернутися додому. Чим я зможу дістатися міста?

– А нічим, – низав плечима старий. – До міста тридцять кілометрів. Їх треба пройти пішки. До темряви не встигнеш, то доведеться ночувати десь у полі.

– Я по мобільному викличу таксі, – сказала знервовано Мирослава, дістаючи з сумочки мобільний телефон.

– Даремно. Тут немає зв'язку.

– А автівки тут проїжджають?

– Ні. Глухий хутір.

– То що ж мені робити?! – в розпачі скрикнула Мирослава.

– Те, що повинна зробити християнка: допомогти поховати Дубовиху.

– Ви що?! З глузду з'їхали? Я боюся мерців з дитинства! – Мирослава була на грані нервового зриву – надто складним видався день, а тепер вона ще має дбати за поховання чужої жінки.

– Чого ж боятися мертвих? – гмикнув дідусь. – Треба боятися живих. Зараз підемо її обмивати та одягати.

– Ви хочете сказати, що ми вдвох все зробимо?

– Так. Навколо більше нема нікого. Дубовисі поталанило, бо вона дочекалася тебе, а ось коли я преставлюся, то згнию не в землі, а у своїй хаті. Та чого довго базікати? Ходімо займатися справами.

– Я не зможу! Ви це розумієте?! – розпачливо крикнула Мирослава.

– Ех ти! Дубовиха стільки років чекала на тебе, щоб дати пораду, як тобі бути, а ти, свиня отака, відмовляєшся її поховати! – пробурмотів дід та смачно вилаявся.

Мирослава не знала, що їй робити, й була у розпачі. Ночувати десь у полі або лісі їй не хотілося, а провести ніч біля покійниці було дуже страшно. Вона панічно

боялася небіжчиків відтоді, як померла її бабуся. Жінка стомлено сіла на траву. Вона дійсно відчувала себе дуже змороною, ніби цілий день тягала на собі важезні мішки. Можливо, таке самопочуття було від того, що довелося під час розповіді знову пережити всі жахіття свого життя? Вона зітхнула та невітно розплакалася. Треба було щось вирішувати, а не гаяти час. Вона дослухалася до внутрішнього голосу. Він їй підказував, що треба зостатися та допомогти старому. Не залишати ж Дубовиху мертвою у хаті?! Треба зібрати всю свою мужність і якось пережити цю ніч. А завтра вранці вона щось придумает.

- Ходімо вже, - сказала вона дідусеві.

- Ось і добре, - чи то осміхнувся той, чи то просто гмикнув. - Зараз підемо до повітки по труну.

- У неї була заготовлена труна?!

- А то ж як! - відповів дідусь і попрямував до садиби Дубовихи.

Труна не була обита тканиною.

- Що, так і будемо її сюди класти? - поцікавилася Мирослава.

- Звичайно. Дубовиха наказувала, щоб поховали її як предків - у труні, що пахне деревиною.

Деревина на труні була сухою, але все одно вони вдвох ледь дотягли її до хати. Коли Мирослава опинилася всередині хатинки, то з острахом глянула на те місце за столом, де померла старенька. Її там не було! Жінка скрикнула, але дідусь уже стояв біля столу та дивився на підлогу.

- Чому кричиш, як навіжена? Йди сюди, треба її підняти й перенести у труну, - сказав дідусь, і жінка зрозуміла, що Дубовиха впала зі стільця та лежить коло столу.

- Треба ж її обмити й перевдягти, - майже пошепки сказала Мирослава, підходячи ближче.

– А ти не бачиш, що вона сама про себе подбала?

Жінка лише тепер помітила, що старенька була вбрана в білу вишивану сорочку, нову широку спідницю й запнута біленькою хустинкою у дрібну синю квіточку.

Дубовиху поклали у труну, яку поставили на дві табуретки, накрили простирадлом, що було заздалегідь покладене на прибране охайне ліжко.

– Скоро почне сутеніти, – сказала Мирослава. – Треба запалити світло.

– У неї його немає.

– А що ж робити? – запитала жінка, бо їй по спині від жаху пробіг холодок.

– Будемо сидіти при свічках, – сказав дідусь і засвітив кілька свічок, які лежали на столі поруч із сірниками.

– Дідусю, ви тільки не залишайте мене тут на самоті, – попрохала Мирослава.

– Не бійся, Дубовиха при житті була доброю жінкою, земля їй пером, – відповів старий та перехрестився.

– А чому вона сказала, що чекала на мене багато років?

– То треба було у неї спитати.

– Ви ж самі казали, що вона на мене довго чекала, – зауважила жінка.

Старий довго мовчав. Мирославі вже здалося, що він забув про її запитання та заснув, коли той тихо сказав:

– Багатьом людям вона допомогла, багатьом. Їхали до неї звідусіль й усім вона давала слушні поради. А скількох вилікувала від тяжкої недуги! Йшли до неї і криві, і горбаті, і хворі нутрощами. Нікому не відмовила жодного разу! Свята жінка була, хай земля їй буде пухом! А останні роки казала, що їй вже досить бути в гостях, стомилася дуже і вже хоче додому, у вічність. Але ще не все було

зроблено. Вона знала про тебе, про те, що диявол правив твоїми думками, знала, що лише вона зможе підказати тобі, що робити, а ти все коїла чорну справу. Ось і чекала вона на тебе, на останню людину, яка потребує її допомоги. А вчора прийшла до мене та й каже: «Нарешті! Завтра вона прийде та закриє мені очі. Це буде о шостій годині вечора». Ось так, – зітхнув старий, закінчивши свою розповідь.

– Невже вона знала все наперед?

– Напевно, що знала. Дубовиха все знала.

Цілу ніч старий дрімав, а Мирослава не зводила очей із простирадла у домовині. Їй усе здавалося, що зараз Дубовиха скине з себе полотно і знову гляне їй у вічі. Жінка полегшено зітхнула, коли за вікном почав жевріти ранок. А вдень вони з дідусем поставили труну на саморобний візочок і потягли на кладовище. Дідусь викопав могилу, і вони вдвох опустили в неї труну.

– Як її звали? – запитала Мирослава, коли старий закопував могилу.

– А Бог її знає, – сказав той. – Я ще маленьким був, коли Дубовиха здавалася мені старою бабцею. Дубовиха, то й Дубовиха! Яке це тепер має значення?

– Треба ж піти до сільради, зареєструвати смерть, отримати свідоцтво...

– А кому воно потрібне? – перебив її старий. – Головне, що поховали по-людськи.

Мирослава лише зітхнула на те.

Надвечір знесилена, падаюча з ніг від втоми, Мирослава дісталася міста. Вона сіла в автобус і склепила на мить повіки. Її розбудив водій на кінцевій зупинці. Вона подякувала й одразу ж пересіла в таксі. За двадцять хвилин жінка була вже вдома. Швидко зняла з себе запилений одяг та довго стояла під теплими струменями душу.

Накинула халатика й попила чаю. Їсти не хотілося. Сон валив її з ніг, і вже за кілька хвилин Мирослава міцно заснула у своєму ліжку. Вперше за багато днів вона спала мирним сном дитини.

Мирослава прокинулася, коли зателенькав мобільний телефон. Вона швидко підскочила з ліжка. Вчора лягла спати о десятій годині, тож мала б виспатися та прокинутися бадьорою й відпочилою. Але було зовсім не так. Якби ж то не ті сни, які переслідують її з тринадцяти років! Скільки себе пам'ятала Мирослава, поруч із нею була її бабуся. Батьки її загинули в автокатастрофі, коли вона була ще немовлям. Тоді її забрала до себе бабуся – мати її мами, та й виховувала. Мирослава не знала, які були її батьки, але добре знала, що її бабуся – найкраща у світі. Вона була їй і за батька, і за матір, і за сестру. Бабця мала маленький зріст, була худенька, жвава та весела. І дарма, що пенсія у бабусі була невеликою й вона не могла купити гарну ляльку Мирославі або новеньку сукню. Вони разом порпалися в городі, вирощуючи городину. Разом вони дбали про садок, у якому досягали такі великі та соковиті яблука, яких ніколи не було в сусідів. А ще бабуся кохалася у квітах. Посадила б на вільному клаптикові якийсь огірок, але ж ні! Усі вільні місця у садочку, на городі, попід парканами – усюди були квіти. Вони починали цвісти ранньою весною та закінчували тоді, коли на них випадав перший сніг. Бабуся була неписьменною, тож не вміла читати, але скільки вона знала казок та легенд! Було, зацвітуть навесні конвалії, вони вийдуть ввечері з бабусею в садок, а від конвалій такий іде запах, що аж п'янить.

– Це не квіти, а царицині сльози, – тихо каже бабуся.

– Які ж то сльози?! Звичайнісінькі білі запашні квіточки, – каже Мирослава в тон бабусі – майже пошепки.

– Багато ти знаєш! – у голосі бабусі звучать невдоволені нотки. – Ходімо на подвір'я, я тобі щось розповім.

Сядуть було на лавку під старезною крилатою яблунею. Навколо тиша, і лише щебетання солов'я гармонійно доповнює весняний вечір.

– Ти мені хотіла щось розповісти, – нагадує Мирослава бабусі.

– Ой леле! Мало не забула! – бабуся вмостилася зручніше на лавці, обняла онуку і продовжила: – Коли Садко був у підводному царстві, то його за щире серце і чудову гру на гуслах покохала володарка морів. Умовляла залишитися, та він відмовився й повернувся до рідного краю. А цариця ніяк не могла його забути. Якось вона травневого вечора вийшла зі свого моря-океану та й пішла до людей, туди, де жив її коханий. І раптом побачила Садка з красунею Купавою. Ні слова не мовила горда цариця. Рушила назад лісами та долами. Ішла і плакала за своєю нещасною любов'ю. І ті сльози, що капали з її очей, мати Земля перетворила на білі духмяні квіти-сльози.

– Яка сумна історія, – каже Мирослава та горнеться до бабусі.

– Не доведи Господи, моя дитинко, пізнати тобі нещасливе кохання, – зітхає бабуся і ніжно пестить її довге волосся...

Мирослава так поринула у спогади про дитинство, що не помітила, як закипів електрочайник, і від клацання його кнопки здригнулася, вийшовши з глибокої задуми. Вона зітхнула, повільно підійшла до столу, механічно заварила чай. Минуло вже двадцять сім років з того часу, коли померла її мила бабуся, і світ дитинства зруйнувався в один день. Світ, який був для Мирослави різнокольоровим, ніби квіти в бабусиній садибі, зруйнувався в одну мить, розвалився мов картковий будиночок. Здавалося, що так мусило бути завжди: садок у ранкових росах, різнобарв'я квітів, запахи стиглих соковитих яблук, а головне – бабуся і вона. Мирослава настільки боялася залишитися самотньою, що завжди відганяла сумні думки про втрату бабусі. Тому смерть рідної людини була для Мирослави несподіванкою й тяжким ударом. Навіть квіти стали не такими яскравими, а садок здавався сумним і спустошеним, бо в ньому не було її бабусі. В одну мить світ змінився з барвистого, встеленого квітами та щирістю бабусі, на чорно-білий. Відтоді бабуся сниться їй щоночі. Хай якою стомленою була Мирослава, все одно вона бачить сні. У кожному з них до неї з'являється бабуся живою. Ось і сьогодні уві сні Мирослава приїхала до хатинки, яка потопала у квітах. Усе було, як у її дитинстві. Навколо хати – різнокольорові цікаві мальви повитягали вгору свої рожеві, білі та червоні голівки. Серед них була її бабуся. Мирослава кидається до неї, плаче на радощах і дорікає, що бабуся її обдурила, вдавши, ніби померла.

– Я знала, знала, знала, що ти жива! – каже Мирослава. – Навіщо ти мене обдурила?

– Так було треба, Миро, – відповідає сумно-сумно.

Мирослава розплакалася від того ласкавого звертання «Миро», аж прокинулася, схлипуючи. Поглянула у бік чоловіка. Той спав, не почувши, як вона плаче. Можливо, було добре, що він нічого не чув. Після одруження якийсь час він щоранку терпляче вислуховував її сни та втішав. А вже за рік, коли у них народився первісток – синочок Михайлик, одного разу сказав:

– Ти вважаєш, що мені цікаві твої сни? Вони мені вже в печінках сидять! Кожного ранку те саме. Збожеволіти з тобою можна!

– Я гадала, що ми з тобою як подружжя повинні ділитися тим, що болить, – сказала Мирослава, ковтаючи сльози.

– Твоя бабуся померла, і вже за стільки років ти мала б звикнути до цієї думки, – трохи м'якше додав Андрій.

– Але я не можу, хочу й не можу, – тихо мовила вона, і непрохані сльози закапали їй на руки.

– Не можна жити минулим, треба жити сьогоднішнім, будувати плани на майбутнє, про щось мріяти, чогось бажати, можливо, навіть чогось нездійсненого. Життя – це не минуле чи майбутнє. Життя – це сьогоднішній день. І не можна його розділити на три етапи, воно суцільне. Я не кажу, що треба відірвати від нього минуле, – це неможливо, але слід відпустити його. Ти пам'ятаєш бабуся, все те гарне, що вона заклала в тобі, передала у спадок, – це дуже добре, але не можна, розумієш, не можна дати минулому тримати тебе при собі стільки років!

– А що мені робити, коли мене переслідує минуле? Коли бабуся сниться завжди живою?

– Сходи до лікаря, нехай выпише тобі заспокійливе, – порадив Андрій і додав: – Я більше не хочу чути жодного слова про твої сни.

З того часу Мирослава перестала переповідати чоловікові сни. А як іноді кортіло! Мирослава тяжко зітхнула та поставила пательню на газову піч, щоб підсмажити собі й Андрієві на сніданок яечню з ковбасою. За кілька хвилин нехитрий сніданок нашвидкуруч був готовий, і Мирослава зайшла до спальні, де ще спав Андрій. Їй було шкода будити чоловіка, що так міцно спав, але що вдієш? У Андрія була сьогодні перша зміна, то треба було йому встигнути поснідати й дістатися хімзаводу на околиці міста, де він працював майстром зміни.

– Любий, – Мирослава легенько торкнулася теплого та міцного плеча чоловіка. – Час вставати.

– Угу, – промугикав той і потягнув на себе ковдру.

– Не будь дитиною, – усміхнулася Мирослава з того, як Андрій кумедно та невдоволено поморщив носа.

– Зараз, зараз, – швидко промовив він і підхопився з ліжка.

А вже за двадцять хвилин Андрій трясся в «пазику», ідучи на роботу, а Мирослава була в їхній крамниці. Не можна сказати, що вона була у захваті від своєї роботи. До цього вона працювала у школі вчителем історії, але маленька заробітна плата та титанічна праця якось наштовхнули її на думку, що вона просто згоряє на роботі, а натомість вони живуть у квартирі, де з десятків років не було ремонту і сплять на ліжку, яке купили ще за її «декретні» гроші. У них був один син Михайло, який не бачив і не мав того, що мали його друзі. Вона з Андрієм вже стільки років мріяла про свою автівку, але ніяк не вдавалося зібрати потрібну суму грошей. Тоді Мирослава подумала, що вони ніколи не куплять ту автівку, не кажучи вже про окрему квартиру синові. І для чого вона так скніє на роботі? Заради того, щоб не сидіти голодними й раз на рік поїхати сім'єю до Азовського моря та винаймати там найдешевше житло? Напевне, тоді Мирослава зробила рішучий крок, щоб змінити своє життя на краще. Вона взяла кредит у банку та звільнилася з роботи. Колеги були дуже здивовані, навіть шоковані: такий гарний, на своєму місці вчитель – і ось так зненацька кинула роботу. Мирослава не радилася з домочадцями, вона поставила їх перед фактом: стану підприємцем.

– І що ж ти робитимеш? – оговтавшись від такої заяви дружини, з іронією запитав Андрій.

- Те, що й усі. Куплю кіоск і буду торгувати!

- Мамо, я... Я не можу уявити тебе за прилавком, - сказав Мишко. - Ти, вчитель першої категорії - продавець чупа-чупсів?!

- Можете покепкувати, але я так вирішила, і вам доведеться деякий час мені допомагати.

- Я свою роботу не кину, - одразу ж заявив Андрій. - Мені потрібно допрацювати до пільгової пенсії.

- А й не треба! - сказала розпашіла Мирослава. - Ви мені будете допомагати у вільний час. А так я сама вправлюся - я ж сильна.

- Не уявляю, як ти будеш справлятися, коли ніколи навіть на базарі нічого не продавала, - знизав плечима Андрій.

- То ж на базарі, а то в кіоску! - із запалом говорила вона. - Це зовсім різні речі! Ось побачите: у мене все вийде!

- Мамо, навіщо це тобі? - запитав син.

- Дурненький мій! - Мирослава потріпала долонею синову чуприну. - Це ти зараз не розумієш навіщо. Все, все заради твого благополуччя.

- Я закінчу училище та піду працювати, то нам буде легше прожити.

- Працювати, як я з батьком?! Гробити своє здоров'я і нічого в житті не бачити?! Ні, з мене досить! Мине деякий час, і вже не ти, синку, а на тебе будуть працювати інші люди. Коли ти відчуєш смак грошей, то зрозумієш, яку владу вони мають. Ти зможеш поїхати відпочити за кордон, ти не будеш думати, що все життя доведеться жити зі своєю дружиною в найманій квартирі, ти не будеш чекати дня зарплати, щоб купити дітям шоколадку та із заздністю дивитися на новий дитячий велосипед у сусідського хлопчика. Я хочу, сину, дати тобі нове життя. Ти мене розумієш?

Михайло лише розгублено стенов плечима:

– Не знаю, я нічого не знаю. Твоє рішення таке несподіване...

– Мої любі чоловіки, – усміхнулася Мирослава своєю чарівною усмішкою, від якої завжди розтавали серця Андрія та Мишка. – Можете не сумніватися – у мене все вийде.

Дійсно, Мирослава швидко знайшла неподалік будинку невеличкий кіоск, який продавався, також швидко оформила дозвільні документи і завезла товар. Спочатку працювала сама, доки прискіпливо не вивчила вимоги покупців. Потім взяла на роботу двох найманих працівників. Михайло допомагав матері, пнучись щосили: їздив по оптових базах, скуповував різні дрібнички, з яких виростала величезна валіза, яку він ставив на візок і тягнув на собі через усе місто. Пиво й напої надвозила автівка доставки, але гроші мусили весь час працювати, тому після навчання Михайло брав гроші та візочок, щоб на собі привезти ще якихось три ящики пива. В хід пішли всі сімейні заощадження, але Мирослава не переймалася цим. За десять місяців роботи вона сплатила кредит. У цей час місцева влада ухвалила постанову про знесення малих архітектурних споруд. Її кіоск попадав під знос.

– І що тепер будемо робити? – спитав Мишко. – Всі старання коту під хвіст?

– Що Бог дає, то на краще, – загадково відповіла Мирослава.

– Збудуємо супермаркет, – з іронією промовив Андрій.

– Нема причини для хвилювання, – спокійно відповіла Мирослава. – Супермаркет ми не подужаємо, але крамницю на місці кіоску збудувати в наших силах.

– Де ми візьмемо на це кошти? І чи ти не думаєш, що так легко дістати всі дозволи? – спитав розсудливий Андрій. – Напевно, вже наслухалася від підприємців, скільки треба мати нервів і грошей, щоб кожному чиновникові дати на лапу? А! – махнув рукою. – Що я тобі розповідаю? Сама краще за мене все знаєш.

– Знаю. Мені вистачить на все сили. Тепер мене не зупинити, – сказала Мирослава, дивлячись Андрієві у вічі. – Я все зроблю, все витримаю заради того, щоб Мишко мав і машину, і свою квартиру і щоб у квартирі було не так, як у нас

зараз.

– Славо, – Андрій підійшов до жінки, обійняв її ззаду за плечі. – Я прекрасно розумію твої пориви і материнські почуття. Але, зауваж, за час роботи кіоску ми не стали жити краще. Ти з цим згодна?

– Звичайно. Все не приходить одразу. Виторг у крамниці буде набагато більший, аніж із кіоску.

– Але ж і витрати зростуть.

– Так. Одначе ти подивись, як живуть підприємці, які тримають крамниці.

– Я не знаю, як вони живуть, але на тебе вже зараз не можна без жалю дивитися: змарніла, під очима з'явилися синці, вдягаєшся в те саме щодня.

– Це явище тимчасове, – не здавалася Мирослава.

– А де ми стільки грошей візьмемо?

– Я візьму ще один, більший, кредит на розвиток бізнесу.

Урешті-решт після довгої розмови чоловіки здались і погодились з Мирославою. Наступні півтора року минули для жінки ніби в пеклі. Вона не нарікала ні на що. Терпляче, немов на роботу, ходила кожного дня до міськради та інших закладів, де у вузьких коридорах простоювала цілими днями. Щоб отримати один підпис, іноді доводилося принижуватися, плакати та вмовляти. Інколи підпис вдавалося лише купити за великий хабар. Гроші витікали, ніби вода крізь решето, тому мусила працювати в кіоску ще й у нічні зміни. Мирослава валилася з ніг від фізичної та моральної втоми. Коли (нарешті!) дістала всі дозволи на відведення землі під забудову й дозвільні документи на будівництво, прийшла додому та сказала своїм чоловікам:

– Я вас ні про що не прошу, окрім одного: дайте мені досхочу виспатися.

Вона прийняла душ і лягла спати, навіть не попоївши. Мирослава проспала цілу добу. Прокинулася відпочилою та бадьорою. Їй треба було знову братися до

справи, щоб якнайшвидше збудувати крамницю.

2

У невеличкій крамниці було прибрано, чисто та охайно. Кожен товар був красиво викладений і розставлений на полицях.

«Молодці дівчата!» – подумала про себе Мирослава, але нічого не сказала, тільки стримано привіталася.

– Як завжди, каву? – запитала Марія.

– Як завжди, – кивнула Мирослава головою на знак згоди.

Лише нещодавно Мирослава дозволила собі пити горнятко міцної кави щоранку. До цього часу вона економила на всьому, де було можна. Спробувавши кілька днів пити каву щоранку, вона відчула, що цей напій додає їй на деякий час бадьорості й сили. Тепер вона вже не могла відмовитися від цього задоволення. Доки продавчиня заварювала каву, Мирослава оглянула всі полиці, щось занотувала до записника та написала в зошит для Марії все, що треба зробити впродовж зміни, з якими поставщиками розрахуватися, яке замовлення зробити торговим представникам. Так було вчора, позавчора, так є сьогодні і буде завтра. Дні схожі один на один, ніби близнюки.

Марія розповіла, як учора ввечері п'яниця-покупець мало не розбив холодильну вітрину, а Мирослава насолоджувалася гарячим ароматним напоєм і з задоволенням ще раз і ще озирала полиці, стіни, стелю та двері крамниці. Їй тут було все знайоме та рідне до болю, до кожної шпаринки й подряпинки. Скільки ж сили вона зі своїми чоловіками вклала у цю споруду! Одного разу Мишка, який сам був на будівництві, привалило плитами гіпсокартону і йому довелося майже годину волати про допомогу, бо не зміг самотужки вибратися з-під плит. Добре, що його почула якась жіночка, яка проходила повз будівництво. Дякувати Богові, відбувся переломом ноги, а не хребта.

– Мирославо Ігнатівно, – звернулася до неї Марія так голосно, що від несподіванки жінка здригнулася і мало не розлила на себе каву.

– Марічко, хай тобі грець! Чи можна ж так кричати?!

– Вибачте, стільки років пропрацювала на базарі. Там знаєте, який завжди стоїть гамір? Виробилася звичка голосно розмовляти та кричати, зазиваючи покупців.

– Не шкодуеш, що прийшла сюди працювати?

– Ой, що ви! – Марічка емоційно сплеснула долонями. – Я вже і не мріяла знайти іншу роботу! Кому потрібен продавець, якому майже сорок років, а у трудовій книжці, окрім запису про навчання в технікумі, немає жодного? Мені ж не двадцять років, щоб узяли на роботу до супермаркету? Та й комплекція у мене зовсім не модельна.

– Не прибідняйся, – осміхнулася до неї Мирослава, – не така вже ти гладка, як кажеш.

– Ні, справді, Мирославо Ігнатівно, я так вам вдячна, що ви мене взяли на роботу та ще й офіційно оформили. Таке не всюди буває, навіть у великих магазинах багато хто працює неофіційно. Мені з вами дійсно поталанило. До речі, як ваш син?

– Нормально. Служить в армії, як і потрібно для юнака.

– А відкупити не можна було?

– Навіщо? Нехай послужить. Чим він кращий від інших?

– Не ображайтеся, але зараз говорять, що до армії йдуть лише ті, у кого немає грошей, і дурні.

– Можливо, але ми з чоловіком навіть не робили спроби відкупити Мишка від армії. Нехай зростає справжнім чоловіком. Андрій каже, що його служба багато чого навчила.

– Так це ж було раніше! А ось нещодавно зустріла я свою давню приятельку, то вона мені розказала, що її сина так відлупцювали в тій армії, що вже місяць лежить у госпіталі.

– Марічко, – зупинила її Мирослава, – не каркай, а то наврочиш. Мені й так проблем вистачає, а тут ти з такими розповідями...

– Вибачте, я не хотіла вас хвилювати. Добре, що у мене двоє дівчаток, а не хлопці. Давайте краще про роботу. Завтра прийде новий торговий представник. У нього є великий асортимент недорогої горілки, дешеві вина й...

– Нехай заходить наступного тижня, я з ним зустрінуся сама і поспілкуюся, дізнаюся про умови співпраці. Наступні три дні не будемо робити закупи – мені потрібні будуть гроші на кредит.

Згадка про кредит змусила Мирославу мимоволі зітхнути. Звичайно, що без нього не можна було обійтися. Треба було заплатити за проект, за дозвільні документи та давати великі хабарі. А скільки ж потрібно було коштів на будівництво! Потім придбали для крамниці обладнання і закупили товар. Кредит гнітив, придавлював, про нього Мирослава не забувала ні на мить. І так буде ще три роки. Три роки неспокійного життя, а потім вони всі зітхнуть на повні груди й будуть згадувати цей час, як нічний кошмар. А зараз треба працювати і працювати.

Мирослава забрала теку з документами та вийшла надвір. Проходячи повз стіну, вона непомітно погладила її долонею, ніби живу істоту.

«Це все мое, наше», – подумала вона та непомітно задоволено осміхнулася.

Сьогодні вона попрямувала до податкової інспекції. Не дуже привітне місце, але що вдієш? Закінчувався термін дії ліцензії на спиртні напої, тож треба йти, щоб отримати нову. Мирославі нелегко було звикнути до зверхнього ставлення податківців до підприємців. Працюючи в школі, вона звикла спілкуватися з інтелігентними вчителями, які перебували в рівних умовах. Навіть директор чи завуч не дивилися на вчителів з такої височини, як дивляться податківці на таких, як вона. Мирослава згадала, як пішла перший раз до свого інспектора зі звітом. Та навіть не привіталася, не запропонувала сісти, тож Мирослава стояла перед молодою інспекторкою, яка годилася їй у доньки, ніби школяр, що

завинив, у кабінеті директора. Інспекторка погортала сторінки звіту, і на її обличчі з'явилася невдоволена гримаса.

– Що це? – скрививши губи, запитала дівчина, тицяючи пальцем з дорогим перснем у папір.

– Звіт, – тихо сказала Мирослава, не зовсім розуміючи, що від неї хочуть почути.

– Я вас запитую: що це?

– Я... Я вперше сама зробила звіт, – пролепетала Мирослава. – Якщо в ньому щось не так, то розкажіть мені, як його правильно скласти, і я все перероблю.

– Я?! Я повинна розказувати, як його складати? – дівчина аж почервоніла від невдоволення.

Мирослава зробила глибокий вдих і видих, щоб заспокоїтися й опанувати себе.

– Я так розумію, що ви... До речі, як мені до вас звертатися? – мовила вона спокійним голосом.

– Ви йдете до свого інспектора і не знаєте, як його звати?

– Ні.

– Марина Іванівна, – неохоче відповіла та.

– Так ось, Марино Іванівно, до речі, можна присісти? Дякую. Я так розумію, що інспектор не тільки для того, щоб приймати звіти, а ще й задля того, щоб давати консультації.

– Для цього у нас є консультативний кабінет на другому поверсі. Він працює по вівторках з дев'ятої до дванадцятої години, – ледь стримуючись, сказала дівчина.

– Добре, але що мені зараз робити?

– У коридорі висять зразки звітів.

– Я робила звіт за ними, але, напевне, з першого разу в мене не вийшло. Якщо я буду чекати до вівторка, то спізнюся зі строками подачі звіту.

– Тоді я вам випишу штраф, – з якоюсь зловтіхою промовила інспектор.

– Ні, ні! Не треба штрафу, у мене великий кредит.

– Тоді найміть бухгалтера, якщо самій бракує клепки!

Мирославу ніби кип'ятком ошпарили. Ось це жовтороте дівчисько має нахабство так себе поводити! Спочатку їй хотілося висловити все, що вона думала про інспекторку, але стрималася й охолола. Їй працювати з нею, тож треба змовчати та проковтнути образу.

– Допоможіть мені виправити помилки у звіті. Будь ласка, – в голосі Мирослави забриніла покора.

– Нічого я робити не буду.

– То що ж мені з ним робити? – Мирослава кивнула у бік аркушів паперу, над якими упрівала не одну ніч.

– А ось що! – сказала Марина Іванівна та демонстративно перервала навпіл папери. – А тепер ідіть і напишіть новий звіт.

Ковтаючи образу, Мирослава вибігла з кабінету, і вже в коридорі у неї по щоках покотилися сльози. До неї підійшла якась жіночка.

– У вас щось трапилось? – запитала вона.

– Не прийняли звіт.

– Звичайне явище. Напевно, ви прийшли з порожніми руками?

- І тут треба платити?

- Аякже! Це донька нашого начмеда. Брати хабарі вона усмоктала з материнським молоком. Не переймайтеся, я допоможу вам зробити звіт, а коли будете його здавати, то зберіть для інспектора подаруночок.

- А який?

- Чим ви торгуєте?

- Продовольчими товарами.

- Ось і добре. Пляшка коньяку, коробка цукерок, паличка дорогої ковбаски і досить. Не можна одразу багато давати, бо тоді весь час будуть чекати від вас не менше.

...Зараз Мирослава йшла не з пустими руками. І хоча документи у неї були в порядку, все вчасно проплачено, але вона несла три пакети з харчами. Їй треба поставити підписи в трьох кабінетах, і зараз вона була впевнена, що все у неї буде добре.

3

Мирослава запросила свою давню подругу Оксану до себе на вечерю. Була слухна нагода. Андрій піде на роботу в нічну зміну, тож подруги будуть мати змогу поплескати язиками. Мирослава не любила залишатися вдома сама. Особливо вона відчувала дискомфорт тоді, коли залишалася сама на ніч. Вона не те що боялася бути одна вдома, але в такі моменти відчувала себе якоюсь беззахисною та покинутою. Стіни, стеля, меблі – все одразу починало на неї тиснути, і вона задихалася й не могла заснути. Тож вечірка з подругою могла затягтися допізна, до того часу, коли вона відчує, що повіки вже самі по собі злипаються. Щоразу, коли вони збиралися на дівочі посиденьки, Мирослава вмовляла Оксану залишитись у неї на ніч, але та викликала таксі й їхала додому, бо, як вона казала, чужі подушки муляють вуха. З Оксаною Мирослава познайомилася в перший свій робочий день, коли прийшла працювати до школи.

Було трошки лячно, тож Мирослава почувалася невпевненою у собі. До того ж директор школи збирав учителів на термінову нараду, а Мирослава не знала, куди треба йти. Оксана побачила худеньку, з довгим чорним волоссям розгублену нову вчительку і сама підійшла до неї. Відтоді вони товаришують. Дарма кажуть, що жіночої дружби не буває. Вона є, і це на прикладі свого життя довели дві подруги. За весь час знайомства жінки жодного разу не сперечалися, не сварилися, завжди підтримували одна одну. Оксана особливо потребувала підтримки після того, як її чоловік, викладач в інституті, заявив одного разу, що кидає її заради студентки. Для Оксани це було несподівано, як грім серед ясного неба. Вона вважала свою сім'ю майже ідеальною – турботливий чоловік, гарний батько для своєї донечки. Оксана вмовляла його залишитися хоча б заради дитини, ладна була простити йому зраду, але той пішов, кинувши на прощання, що ніколи її не кохав. Оксана відчула себе приниженою й розчавленою, як муха, вбита та приліплена до стіни. Подруга впала в депресію і хтосьна, що було б із нею, якби не Мирослава. В той скрутний час вона майже завжди була поруч із подругою. Чоловік Мирослави не був у захваті від того, що дружина пропадала в Оксани, але терпляче дочекався, аж поки за кілька місяців Мирослава повернулася в свою родину. Вона була стомлена, але щаслива від того, що подруга тепер здолає життєві негаразди самотужки.

На вечерю Мирослава приготувала салат по-грецьки. Його рецепт дала їй нещодавно сусідка, тож жінка вирішила приємно здивувати подругу. Мирослава поглянула на годинник. Була за чверть сьома година вечора. Знаючи пунктуальність Оксани, не квапилася полити салат оливковою олією, бо це треба зробити перед вживанням. Дістала з холодильника пляшку сухого білого вина. Так буде легше спілкуватися. Біля пляшки поставила два келихи на витончених ніжках і лише тоді закінчила приправляти салат. Залишалось нарізати трішки хліба і викласти серветки. До всього цього Мирослава додала два стакани апельсинового соку й поставила на стіл порізаний рулет. Вечірка у них завжди закінчувалася питтям чаю, який повсякчас купувала Оксана та приносила з собою. Вона добре зналася на цьому ароматному напої і за смаком могла відрізнити країну-виробника й навіть провінцію, де був вирощений чай. Мирослава мало розумілася на таких тонкощах. Звикнувши економити на всьому, все життя купувала дешевий чай. А коли у них запрацювала крамниця, Мирослава почала приносити додому «Ліптон» у разових пакетиках, і це вже було за щастя.

– Дивись, – похвалилася вона подрузі. – Справжній цейлонський чай!

- Це не чай, – засміялася Оксана.

- А то ж що?

- Пилюга цейлонських доріг.

Мирослава не могла сердитися на подругу, тож вони разом посміялись і вирішили, що на вечірки Оксана й надалі буде приносити чай.

...У двері подзвонили, і Мирослава мимоволі кинула погляд на годинник. Була рівно сьома вечора. Сумнівів не було – це прийшла Оксана і, як завжди, вчасно.

- Привіт, дорогенька! – Оксана вихором залетіла в двері та цмокнула подругу в щічку. – Я не спізнилася?

- Ти й запізнення?! Це несумісні речі, – всміхнулася Мирослава, запрошуючи подругу на кухню.

- Чим сьогодні мене здивуєш? – запитала Оксана, вмощуючись на своє улюблене місце коло вікна.

- Зараз сама скуштуєш.

Як завжди, почалися розмови про дітей, про роботу, про політику.

- А ти знаєш, – сказала Мирослава задумливо, – мені сьогодні знову наснилася бабуся.

- І як вона тобі цього разу наснилася? – спитала Оксана, знаючи, як важливо для подруги, щоб її вислухали.

- Я приїжджаю до нашої садиби, заходжу нишком у двір, – почала Мирослава тихо, і Оксана помітила, що у подруги стало сумне обличчя, – а посеред двору стоїть труна. В ній лежить моя бабуся. Десь у хаті клопочуться люди, готуючи поминальний обід, а я починаю плакати. Бабуся дочекалася, доки поруч нікого не буде, повертає до мене голову, розплющує очі і змовницьки підморгує мені. «Ну як я вас усіх обдурила?» – запитує мені та осміхається. Я починаю плакати

від радощів і дорікаю їй, що так нечесно зі мною, я ж так її люблю. Тут хтось виходить з хати, і бабуся знову набирає вигляд мерця.

– А далі?

– Далі, як завжди. Я починаю плакати і просинаюся вся в сльозах. Сни закінчуються завжди однаково.

– Виходить, вона все ще тобі сниться, – замислено сказала Оксана.

– Так. Хоча я на цьому тижні ходила поминальної суботи до церкви, пом'янула як годиться, та нічого не допомогло. Я весь час думаю, чому мене переслідують ці сни. Лише сьогодні вранці мені здалося, що я зрозуміла чому.

– Чому? – запитала Оксана, переставши їсти салат.

– Бо я досі сама не вірю в те, що вона померла. Розум каже «так», а серцем не вірю в її смерть. Все це міцно засіло в моєму мозку, тому сни є продовженням мого денного мислення.

Оксана задумалась, аналізуючи слова подруги.

– Здається мені, ти маєш рацію. Я тобі вже кілька разів пропонувала з'їздити на цвинтар, привести до ладу могилку. Тоді б ти сама впевнилася, що існує могилка бабусі, а в її хаті мешкають інші люди.

– Якщо ще є хата, – вставила Мирослава.

– Ти повинна все побачити на власні очі та заспокоїтися. І взагалі, хіба ж можна так? Скільки років пройшло, а ти до цього часу не наважилася побувати на могилі!

– Ти ж знаєш, я не витримаю, коли побачу її могилу, – сказала Мирослава голосом, який ледь помітно забринів від хвилювання.

– Ти тишиш себе снами, у яких твоя бабуся жива. Тобі здається, що вірити у неможливе легше, ніж побувати на кладовищі. Поїдемо вдвох, ти вип'єш чогось

заспокійливого, я буду поруч із тобою. Ми сходимо на цвинтар, потім ти покажеш мені хату, де ви жили. Ось побачиш, тобі стане набагато легше, – з запалом сказала Оксана.

– Коли я побачу, що в нашій хаті живуть чужі люди, ідять яблука з нашої яблуні, топчуть своїми ногами наше подвір'я, мое серце не витримає цього.

– Тобі так здається. Можливо, твоя бабуся ображається за те, що ти після похорону жодного разу не принесла на її могилку квіти.

– За це я у неї кожного дня прошу пробачення. Вона мене занадто любила, щоб образатися.

Оксана налила в келихи вина, один із них подала Мирославі.

– Випиймо за її царство небесне, – запропонувала Оксана.

Мирослава пригубила вино. Оксана помітила, що подруга полинула думками кудись далеко, туди, де скінчилося її дитинство. Незважаючи на те, що у них не було секретів одна від одної, проміжок часу між смертю бабусі та заміжжям Мирослави залишався таємницею. Мирослава ніколи не розповідала про життя у дитбудинку і два роки після нього, доти, доки вона не зустріла Андрія. Одного разу Оксана зробила спробу запитати, як Мирославі велося в дитбудинку, але тій на очі навернулися сльози. Тоді Мирослава зачинилась у спальні, а Оксана чула, як вона гірко плакала. Більше Оксана не поверталася до цієї теми, а Мирослава так нічого і не розповіла.

– Знаєш, Славочко, що я зараз подумала? – урвала мовчанку Оксана.

– Що? – якимось байдуже перепитала Мирослава.

– Тобі треба попрацювати з психологом.

Оксана помітила, як здригнулося тіло Мирослави.

– З ким? Із психіатром?

– Дурненька! З психологом. Він повинен допомогти тобі перебороти страхи. Тоді ми поїдемо до села твого дитинства. Тобі вже не буде так лячно, і ти на власні очі побачиш, що могилка бабусі існує, що ваша хата належить іншим людям. Можливо, тоді тебе перестануть мучити ці видіння.

Мирослава деякий час мовчала. Оксана завмерла в одній позі, боячись сполохати думки подруги.

– Я приймаю твою пропозицію, – нарешті сказала Мирослава. – Знайди мені гарного психолога.

– Ось і добре!

– Гарного, але не найбільш дорогого.

– Згода.

4

Візит до психолога у Мирослави залишив двоїсте відчуття. Василь Павлович ненав'язливо, коректно, не поспішаючи, змусив Мирославу на деякий час розслабитися та поринути у світ дитинства. Вона охоче поділилася з психологом своїми яскравими дитячими враженнями. За час прийому жінка встигла дійти у спогадах до того дня, коли якось прокинулася вранці, звично торкнулася руки бабусі, гадаючи, що та вперше у своєму житті проспала схід сонця.

– Її рука була холодна, – тихо, майже пошепки сказала Мирослава. – Вона померла вночі уві сні, а я спокійно спала до ранку. Я не розумію, чому я нічого не відчула ввечері? Ми ж з нею були такі близькі. Не було лихого передчуття або душевної тривоги.

– Ви почувалися винною? – також стиха запитав Василь Павлович.

– У той час я відчула, як на голові від жаху волосся стало дибки. Здалося, що світ навколо захитався й щез.

– Ви дуже злякалися?

– Так! Я зіскочила з ліжка та з диким криком вискочила з хати. Прийшли сусіди, щось казали, про щось запитували, але я нічого не розуміла. Я вийшла в сад, щоб не бачити, як у нашій хаті хазяйнують чужі люди. Все відбувалося ніби не зі мною. Пам'ятаю, як зазирнула у вириту могилу. Вона здалася мені прірвою, яка має поглинути назавжди мою бабусю. Я не хотіла залишатись у світі, де її немає, тому стрибнула на домовину та благала закопати мене разом з нею... Вибачте, я не можу більше, – зітхнула Мирослава, відчувши, як спазми здушили горло. – Це дуже важкі спогади.

– Добре, добре, – почула вона заспокійливий голос психолога. – На сьогодні досить. Коли ви ще зможете прийти, щоб продовжити нашу розмову?

Мирослава вагалася.

– Завтра. Я прийду до вас завтра, – сказала вона невпевнено.

– Намагайтеся більше не згадувати ці сумні події та заспокойтеся. Домовилися?

– Принаймні спробую.

Коли Мирослава залишила приміщення, то полегшено зітхнула. З душі ніби камінь впав. Їй дали змогу виговоритися, її вислухали. З іншого боку, вона почала тривожитися. Вона пообіцяла прийти завтра – це було там, у затишному кабінеті психолога, де багато квітів і тихенько дзюрчала вода у міні-фонтанчику. Зараз вона була частиною багатолюдного натовпу, який скидався на великий мурашник. Здавалося, люди рухаються хаотично, але це було не так. Кожен з них мав свою долю, свій характер, місце проживання та родину. Будь-хто з цих людей міг розповісти історію свого життя, і всі вони були б різні. Ось, наприклад, ота рудоволоса дівчина має щасливий вираз обличчя. Напевне, вона зараз квапиться на побачення, бо зиркнула на годинник і прискорила ходу. Жінка поважного віку скупилася в магазині й повільно прошкує додому. Не поспішає. Її вже ніхто не чекає вдома. Вона часто хворіє, бо має жовту безкровну шкіру. Зараз відчуває себе частиною натовпу і від цього їй трохи легше. Вдома сумні стіни та самотня старість знову почнуть тиснути їй груди, тому вона ввімкне телевізор і буде куняти перед ним: усе-таки, ніби є хтось живий поруч і балакає,

хоча й говорить не до неї. У кожного із цих перехожих своя історія, своє життя. У Мирослави ж частина життя була під грифом «таємно». Вона нікому жодного разу про неї не розповідала. Чи зможе вона розкрити свою таємницю завтра психологу? Мирослава з острахом озирнулася, ніби ці люди могли заглянути до неї в душу чи прочитати думки. «У мене параноя», – подумала Мирослава і прискорила ходу.

...Цієї ночі Мирослава знову погано спала. Як завжди, наснилася бабуся, і жінка прокинулася з мокрим від сліз обличчям. Хотілося плакати з відчаю – настільки сон був схожий на реальність. У голову полізли нав'язливі думки з минулого. Мирослава тихенько, щоб не розбудити чоловіка, вийшла на балкон, на повні груди вдихнула свіже повітря. Гамірливе місто спало. Мирослава потяглася до пачки «Бонду», нервовим рухом дістала цигарку, чиркнула запальничкою. Взагалі вона майже не палила, але у хвилини розпачу йшла на балкон, де можна було бодай якось усамітнитися та зібрати докупи думки. Вона знову згадала той день, коли не стало її милої бабусі. Мирослава жадібно палила, кусаючи губи, та не в змозі стримати сльози. То був жахливий час у її житті. Вона втратила найдорожчу в своєму житті людину, якій могла у хвилину щастя або найбільшої душевної тривоги розкрити всю себе і бути певною, що знайде відгук почуттям – доброти, покірливості та просто чужості.

Мирослава добре пам'ятала той день, коли вона входила в зовсім інший, невідомий їй жорстокий світ. Її одразу ж направили до дитбудинку. Після всіх формальностей вона вперше побачила свою виховательку. Ця вихователька являла собою цілковиту протилежність її бабусі. Валентина Іванівна була огрядною жінкою з товстими пальцями, які одразу ж не сподобалися тринадцятилітній Мирославі. Дівчинці здалося, що ці пальці чомусь неодмінно мають учепитися їй у шию та задушити.

– Мене звуть Валентина Іванівна, – сказала жінка, і слух Мирослави різонув грубий, майже чоловічий голос. – Ти мусиш жити тут за моїми правилами. Я не терплю непокори та можу покарати. Порядок для мене – це все! Зрозуміла?

– Так, – тихо відповіла Мирослава, не в змозі відірватися від цупких пальців жінки.

– Тут деякі кличуть мене Жабою, проте не раджу повторювати їхню помилку. В нашому будинку навіть стіни мають вуха. Якщо до мене муха донесе з твоїх вуст це огидне слово, будеш спати без матрацу. Зрозуміла?

– Так.

– Вчися їсти швидко, бо сидітимеш голодною.

– Добре.

– Засинати потрібно в ту хвилину, коли вимкнуть світло. І головне, пильнуй себе, щоб від тебе не тхнуло. Це тобі не в смердючому селі жити, де можна ввечері впасти в ліжку з брудними ногами.

Валентина Іванівна ще щось говорила, повчаючи Мирославу, але дівчинка вже нічого не чула. Перед очима стояла мертва бабуся, і Мирослава почала схлипувати. Валентина Іванівна спочатку на неї нагримала, але це не вгамувало дівчинку, а навпаки, викликало новий потік сліз. Тоді вихователька дала їй гучного ляпаса. Дівчинка не помилилася. Рука виховательки виявилася важкою. У Мирослави розпочалась істерика. Вона не могла сприйняти те, що найсвітліше в житті зникло, лишилося щось сіре, невідоме та жахливе. Ліки, які їй захали до рота в медичному пункті дитбудинку, не дали результатів. Мирослава билася в істериці й не могла заспокоїтися. Вона кепсько пам'ятала, як приїхала «швидка», їй зробили в зап'ястя укол і кудись повезли...

Мирослава допалила цигарку, не придавила, розчавила недопалок у попільничці, ніби ненависну істоту. Починало сіріти. Незабаром місто прокинеться, заявивши про це гуркотом автовок, тролейбусів і трамваїв, які поспішатимуть вулицями кожен за своїм маршрутом. Навряд чи вдасться Мирославі вже заснути. Цього дня вона обіцяла прийти до психолога на бесіду. Їй слід буде поринути у спогади та розповісти про психлікарню. Що вона пам'ятає? Лише те, що була зіткана з самих нервових волокон? Що весь час плакала, коли приходила до тями? Їй кололи заспокійливе та снодійне, вона не засинала, а провалювалася у якусь пітьму, щоб за кілька годин прокинутись очманілою і знову плакати. Про це вона зможе розповісти. Можливо, після цього їй стане легше? Але психолог обов'язково спитає, що було далі. Далі? Вона про це нікому не розповідала, навіть найліпшій подрузі. То чи зможе вилити душу незнайомій людині? Якби ж то після цього сни про бабусю перестали її мучити, то розповіла б. Але ні, нічого після цього не зміниться, лиш одна людина буде знати її таємницю. Від самої думки про це Мирославі стало моторошно. «Грець із тим психологом, – подумала жінка, – не піду я більше до нього, хоча Оксана може й образитися».

Мирослава зайшла до кімнати, тихо причинивши за собою балконні двері.

5

Закінчивши свої справи в крамниці, Мирослава остаточно вирішила, що не піде більше на прийом до психолога. Навіщо душу ятрити неприємними спогадами? Вона вже давно їх сховала в потаємне місце у глибинах своєї душі. Зараз ті спогади були забальзамовані створенням родини, народженням і вихованням сина, сімейним добробутом. Той період Мирослава викреслила зі свого життя. Тепер їй здавалося, що то все було не з нею, просто був жахливий сон. Настав ранок, і сон розтанув разом із нічною пітьмою. Отже, навіщо копирсатися в минулому, як у брудній білизні?

Мирослава дістала записник, щоб продивитися плани на сьогодні. «Візит до психолога – 11.00» – прочитала вона запис та одразу ж закреслила жирною лінією.

– Негарно буде з мого боку не зателефонувати йому, – вголос подумала жінка.

Мирослава зателефонувала психологу і скасувала зустріч. Наступним пунктом був запис: «Нова гуртова база. Кондитерські вироби. Вул. Заводська, 14в».

– Треба проїхати туди, своїми очима подивитися на продукцію, яку пропонує база, і, можливо, укласти договір на постачання, – вирішила господиня.

Вона поклала в теку паспорт і ксерокопії документів, перевірила, чи на місці гаманець і мобільний телефон. Таку звичку перевіряти все ще раз перед дорогою у неї виробив чоловік. Вона була трохи забудькуватою, тож не раз доводилося бігом повертатися додому вирячивши очі, коли щось забувала. Мирослава вирішила до метро пройтися пішки. Не було жодного бажання штовхатись у переповненому тролейбусі, щоб проїхати одну зупинку. До того ж сьогодні вона була чомусь нервово напружена. Було незрозуміле відчуття того, що щось має трапитися. Вона навіть не могла зрозуміти, чи буде щось хороше, чи станеться лихо. Ніби в якійсь прострації Мирослава спустилась ескалатором у метро та зупинилася на платформі. Хоча й не був час пік, тут було велелюдно. Під'їхала

електричка. Мирослава вже попрямувала, підхоплена натовпом, до відчинених дверей, аж раптом поглянула вліво, де був хвіст електропотяга. І тут її ніби пройняло струмом. Там, серед юрби пасажирів, вона побачила... свою бабусю! Її обличчя Мирослава розгледіти не могла, але вона впізнала її невеличку худеньку фігурку. Бабуся була запнута білою ситцевою хустиною у синю квіточку, на ній була сіра кофтинка, чорна спідниця та синій фартух. Мирослава на якусь частку секунди залякла в одній позі, ніби її вдарили обухом. Заворушилося на голові волосся, а по спині пробіг холодок жаху. Вона не відчувала, що людський натовп, поспішаючи до електрички, мало не заніс її у двері. Мирослава бачила, як бабуся намагається зайти крізь двері, але люди весь час її відтісняли від дверей, а вона, така маленька і квола, ніяк не може протиснутися вперед.

«Я знала, знала, що вона жива!» – майнула у Мирослави думка, і вона нарешті опанувала себе та змогла відірвати від землі свої ватяні ноги.

– Бабусю-ю! – закричала вона й побігла до старенької.

Раптом побачила, як бабуся спритно почала рухатися крізь натовп і вже за мить була у вагоні.

– Обережно! Двері зачиняються! – почула жінка застережливий голос, і перше ніж вона встигла добігти до бабусі, двері зачинилися й вагони зрушили з місця.

– Бабусю!!! – несамовитим, повним відчаю голосом завокала Мирослава, зрозумівши, що електричка поїхала.

Тепер вона ніколи її не побачить! Мирослава помітила бабусину хустинку десь усередині вагона.

– Зачекайте! – крикнула вона. – Там моя бабуся!

Почуття страху від того, що вона може втратити єдину нагоду зустріти рідну людину, вмить скувало тіло Мирослави. Вона знесилено сіла на землю. Одразу ж до неї підійшов чоловік у міліційній формі.

– Вам зле? Викликати «швидку»? – запитав він.

– Там... Там... – Мирослава вказала пальцем. – Там моя бабуся.

– Ви загубили свою бабуся? Чи не так? – запитав чоловік у формі, допомагаючи Мирославі звестися на ноги.

– Так... Ні, не зовсім, – відповіла Мирослава.

– Можливо, вона сама доїде додому?

– Ні, розумієте, вона... – Мирослава хотіла сказати «давно померла», але вчасно збагнула, що буде схожа на божевільну. – Дякую вам, – сказала вона. – Зі мною все добре.

Міліціант відійшов від дивної жінки, а Мирослава ніяк не змогла збагнути, що то було. Вона піднялась ескалатором нагору, купила пляшку «Миргородської» та запила нею дві таблетки валер'янки. Звичайно ж, вона помилилася. То була старенька, дуже схожа на її бабуся. Як вона могла подумати, що бабуся жива, якщо своїми очима бачила її у труні? Винуваті у всьому її дивні сни та нервова напруга. Перший рік після смерті бабусі вона все вдивлялася в натовп, досі не вірячи у її смерть. Тоді їй здавалося, що ось-ось серед людей вона побачить свою бабуся і зрозуміє, що її смерть – лише жахливий сон, який нарешті скінчився. Потім вона перестала нишпорити очима по натовпу. І ось знову... Ні, вона помилилася й це є реальність. Треба їхати на базу та працювати.

Валер'янка подіяла. Мирослава трохи заспокоїлась і знову стала на ескалатор. Хай скільки вона послуговувалася метро, увесь час їй не набридало дивитися на людей, які їхали ескалатором у протилежному напрямку. Вони були так кумедно нахилені!

До платформи залишалось не більше за десять метрів, коли Мирослава вже ззаду помітила на протилежному ескалаторі знайому хустинку в синю квіточку. Серце у грудях на мить завмерло, а потім шалено закалатало. Вона встигла розгледіти гострі худенькі плечі старенької. Сумнівів не було! Не могло бути!

– Бабуся! – щодуху закричала Мирослава та мимоволі рипнулася назад, налетівши на якусь жінку.

– Що ви робите?! – загорлала та. – Ви мені всі ноги відтоптали!

Мирослава швидко побігла до протилежного ескалатора. Вона не стала чекати, доки східці повільно доповзуть угору. Жінка побігла сходами, перепрошуючи людей, потім знову вниз – там не побачила бабусю, але на ескалаторі, що рухався угору, знову майнула знайома хустинка. Мирославі довелося ще раз піднятися нагору. Вона прожогом вибігла на вулицю, але бабуся мов крізь землю провалилася. Розгублена і стривожена Мирослава знову спустилася в метро. Якщо ця старенька їздить електричками туди-сюди, то був шанс іще раз зустріти її та розгледіти. Жінка почала на платформі зустрічати і проважати електрички, пильно вглядаючись у натовп. Бабусі ніде не було. Проте охоронець уже помітив дивну розгублену жінку, яка цілісіньку годину нікуди не іде. Тоді Мирослава, щоб уникнути неприємностей, переїхала на іншу станцію.

Мирослава втратила лік часу. Вона переїжджала з однієї станції на іншу, все ще сподіваючись зустріти стареньку в білій хустинці. Жінка розуміла, що бабуся з її матіолового саду не може бути тут, серед живих. Так говорив її мозок. А в серці жевріла надія, що в житті трапилося якесь непорозуміння. Можливо, вона захворіла психічно і смерті бабусі не було? Її забрали до божевілля, а потім направили до дитбудинку. Могло статися так, що вона була психічно хвора і бабусю вмовили здати її на виховання під наглядом лікарів до інтернату. Бабуся загубила її сліди й зараз намагається знайти свою Миру. Тому вона, неграмотна сільська жінка, блукає у пошуках онуки гамірливим мегаполісом. Так, скоріше так і є. І чому вона до цього часу жодного разу не поїхала в село, де минуло її дитинство? Можливо, її сні були віщими? Її ніхто не хотів слухати. Вона жила своїм життям, а бабусине серце весь час краялося? Як вона могла спокійно жити стільки років?

Думки плуталися в голові, вимальовуючи неймовірні картини. Мирослава то думала, що неймовірні картини життя малює її хвора уява, то запевняла себе, що старенька випадково дуже схожа на її кохану бабусю, то її знову брав у свої тенета сумнів.

Коли метро майже спорожніло, вона дістала з сумочки мобільний телефон, щоб дізнатися час. Ова! Буде сімнадцять пропущених дзвінків. Телефонували по черзі Андрій та Оксана. Була одинадцята година вечора. Лише тепер Мирослава відчула, як живіт прилип до спини – вона зранку нічого не їла. Губи спеклися від спраги, хоча в руках вона тримала надпиту пляшку мінералки. Ноги набрякли та гули від втоми.

Розбита, розчарована й виснажена, вона повернулася додому опівночі.

– Славо, хіба так можна? – дорікнув Андрій. Він хотів ще щось сказати, але побачив бліду та стомлену жінку, яка ледь трималася на ногах. Він устиг підхопити Мирославу до того, як вона звалилася від утоми снопом.

– Господи, Славочко, що з тобою? – Андрій поклав її на ліжку, зняв взуття з набряклих ніг.

Він швидко роздягнув знесилену Мирославу, напоїв гарячим чаєм з м'ятою.

– Дякую, любий, – сказала Мирослава, коли відчула, як від гарячого напою стає тепліше не лише в середині тіла, а й на душі.

– Де ти була? – спитав Андрій, погладжуючи її чорне, ніби шматок відбитої та застиглої смоли, волосся.

– У справах, – тихо відповіла Мирослава, не впізнавши свого голосу. Напевне, вона його надірвала, коли волала в метро.

– Які можуть бути справи об одинадцятій ночі? Марічка казала, що ти поїхала на базу ще з ранку та більше не поверталася.

– Я не була на базі.

– Я думав, що поміж нами немає таємниць.

– Якщо я скажу правду – ти мені не повіриш.

– Принаймні я буду намагатися тебе зрозуміти, – мовив Андрій і взяв у свої долоні руку Мирослави. Вона була прохолодною та здавалася такою слабкою.

– Сьогодні в метро я бачила... Ти не повіриш, я бачила... – у Мирослави ніяк не повертався язик сказати, кого вона бачила.

– Привид?

– Майже. Свою бабусю.

Андрій помітив нездоровий блиск ув очах жінки.

– Люба, ти ж знаєш, що вигадуєш нісенітниці, – якомога спокійніше заговорив він, погладжуючи руку дружини.

Зараз Мирослава була майже впевнена, що бачила саме свою бабусю, а не схожу на неї чужу стареньку.

– Я ж казала, що ти мені не повіриш, – Мирослава невдоволено звільнила руку. – Я розумію, що в це повірити важко, але ж я її бачила на власні очі!

– Ти бачила її так, як бачиш зараз мене?

– Ні, я бачила її здалеку.

– Ти добре розгледіла її обличчя?

– Я його зовсім не бачила, – зітхнула Мирослава.

– Тож, виходить, була інша жінка. Чи не так? Ти виснажилася на роботі, весь час думаєш про несплачений кредит, живеш у напрузі, чекаючи перевірок. Тобі треба зупинитися на якійсь час, попити заспокійливе та сподійне. Ти ж досі бачиш ті сни?

– Так.

– Хочеш, сходимо завтра до лікаря вдвох?

– Я не хочу знову потрапити до божевільні.

– Можна лікуватись амбулаторно. То як?

– Я подумаю. Ти маєш рацію. Бабуся померла, а в мене розхиталися нерви. Добраніч, любий. Дякую за все. А тепер залиш мене, я дуже стомилась і хочу спати.

Андрій запропонував разом поужити, але Мирослава відмовилася. У неї не було сили дійти до кухні. До того ж вона хотіла ще раз прокрутити в пам'яті все, що відбулося цього дня. Їй треба проаналізувати ще раз усі події та зробити висновки. Вже засинаючи, Мирослава згадала, що так і не потелефонувала Оксані.

6

Слова Андрія майже стовідсотково повторила Оксана, коли Мирослава розповіла про свою пригоду.

– Ось не хочеш прислухатися до моєї поради, – дорікнула Мирославі подруга. – Поїдьмо до твого села. Ти побачиш усе своїми очима та заспокоїшся. Бо так у тебе незабаром дах зірве.

– Ти ж знаєш, що я не можу, – зітхнула Мирослава. – Розумію, що ти маєш рацію, але я ще морально не готова до поїздки.

– Я буду з тобою поруч. Попрошу свого бой-френда відвезти нас туди на автівці. Тож у будь-яку хвилину ми зможемо повернутися назад, – вмовляла Оксана.

– Дякую тобі. Тільки-но я буду готова, одразу ж поїдемо, – погодилася Мирослава.

Кілька днів Мирослава нікуди не ходила, окрім крамниці. Зараз вона заспокоїлась і зробила висновок, що поводитися по-дурному. Звичайно ж, то була зовсім чужа жінка. Хіба не так одягаються тисячі сільських жінок поважного віку? Усі вони носять біленькі совдепівські хустинки у синю квіточку, сірі практичні кофтини та фартушки.

Мирославі треба було з'їздити до санепідемстанції. Можна було проїхати в метро кілька станцій, можна було й теліпатися в напханій людьми маршрутці цілу

годину. Мирослава вирішила не спускатися в метро, боячись, що жахіття повторяться. Можна було сісти на маршрутку прямісінько біля крамниці. Тоді їй довелося б робити пересадку. Якщо ж пройти півкварталу й завернути за ріг величезного майже скляного будинку у вигляді велетенського вітрила, там сісти на сто першу маршрутку та доїхати без пересадок. Мирослава вирішила пройтись прогулятися, щоб не робити пересадок. Вона йшла не поспішаючи. Було приємно розчинитися у великому натовпі, щоб відчути себе достоту такою, як і всі, а не заручницею снів та примар. Вона мимоволі звела голову, милуючись тонованими блакитними вікнами височенної споруди. «Вітрила» – так називали цю будівлю. Тут були офіси різних організацій і фондів. «Скільки ж тут кімнат та офісів? – відрухово подумала Мирослава. – Напевно, кілька тисяч. Можливо, десятки тисяч?»

Мирослава прискорила крок. Раптом серед натовпу вона побачила, як промайнула знайома біла хустинка. Серце почало шалено калатати, розриваючи груди, в голові зашуміло й запаморочилося. Чи то їй привиділося? Вона майже побігла, наштовхуючись на перехожих. Вона помітила стареньку. Та сама хусточка, та сама кофтинка. Мирослава не помітила, як із шиї злетів її улюблений зелений шалик. Вона не чула, що якась молодиця кричала їй навздогін, намагаючись його повернути. Мирославі за будь-яку ціну треба було наздогнати ту незнайомку, щоб покласти край своїм сумнівам. Вона вже наближалася до старенької, відстань між ними повільно зменшувалася. Мирослава не стала гукати, щоб не сполохати жіночку. Десь у її підсвідомості жевріла думка, що то все ж таки її бабуся. Вона навіть устигла уявити їхню зустріч. Від цієї думки у Мирослави мимоволі накопилися на очі сльози. Тим часом жінка завернула за ріг «Вітрил», а Мирослава змахнула сльозу, що застигла зір. Старої вже не було! Мирослава забігла за ріг будинку, але старенька як крізь землю провалилася.

– Та що ж це таке?! – скрикнула у розпачі жінка.

На неї з неприхованою цікавістю подивився огрядний дядечко у малиновій краватці. Спочатку Мирославу охопив відчай. Вона не знала, що робити далі. Хотілося сісти просто серед тротуару та з розпуки розревітися. Але потім вона подумала, що не можна гаяти час. Старенька має бути десь поруч. Не могла ж вона взяти й ось так зненацька зчезнути, луснути, як мильна бульбашка. Треба не гайнувати час на марні сльози, а шукати й ще раз шукати!

Мирослава перейшла дорогу та потрапила до невеличкого скверика. Старенька могла стомитися й піти сюди, щоб сісти на лавку відпочити. На диво, тут ще з

радянських часів зберігся невеличкий фонтанчик. І хоча він зараз був схожий більш на маленький потічок, аніж на водограй, біля нього завжди було людно. Алеями прогулювалися молоді матусі з візочками, галасувала дітлашня, підставляючи руки під струмені води, на мить забувши про свої велосипеди. На лавках відпочивали старші люди.

Мирослава пильно вдивлялася в людей навколо. Звичайно, міські старенькі дуже відрізнялися від сільських бабусь. Тому, якщо тут була старенька у білій хустинці, вони б її одразу ж помітили.

– Пробачте, – Мирослава підійшла до лавки, де сиділи бабці, – ви випадково не бачили тут бабусю у хустинці та сіренькій кофтині? Вона худенька, невеличка на зріст.

– Здається, такої тут не було, – відказала одна.

– Ні, не було, це точно. Я вже дві години гуляю тут з онуком і такої не бачила, – додала друга.

– Дякую, – сказала Мирослава та пішла до іншої лавки.

– А що, загубилася стара? – почула вона позад себе.

– На кшталт того.

– От горе, – зітхнула бабця, – і молодим немає спокою через старих.

Мирослава обійшла весь сквер, але ніхто такої жінки не бачив. Стомлена та розгублена Мирослава вирішила повернутися додому, щоб заспокоїтись, і вже завтра поїхати у справах до санстанції. Мимоволі її погляд ковзнув до підземного переходу, яким можна було потрапити в метро. Жінка залякла на місці. В підземний перехід хутко спускалася старенька у білій хустині. Мирослава, боячись знову загубити її з очей, побігла щодуху до переходу. Вона ледь не впала на сходах, швидко пробігла повз нав'язливих продавців квітів і зупинилася на розпутті. Старенька могла вийти на другий бік дороги або ж потрапити в метро. Мирослава, не роздумуючи ні хвилини, мерщій піднялася сходами. На вулиці старенької не було. Жінка збігла вниз та спустилася в метро. Тепер слід

було сподіватися лише на випадкову вдачу.

Мирослава зупинилася на платформі. Щойно підійшла електричка і пасажери плавним потоком рушили до розчинених дверей. Бабці ніде не було. Мирослава вже хотіла піти до протилежної електрички, коли раптово помітила знайому білу хустинку. Старенька швидко зайшла у вагон. Мирослава враз зметикувала, що не встигне добігти до потрібного вагона, тому останньою вскочила в найближчий. Вона навіть не помітила, що ледь не застрягла у дверях. Усі деталі були неважливі. Головне, що вона майже коло цілі. На наступній станції вона встигне першою вибігти з вагона й пересісти туди, де зараз перебувала старенька. Тепер їй нікуди подітися. Мирослава так хвилювалася, що їй здалося, ніби час зупинився і клята електричка до незмоги сповільнила хід. «Нарешті!», – Мирослава з полегкістю зітхнула, коли почула звук гальм.

Мирослава швидко вискочила з вагона та щодуху побігла по платформі. Вона вскочила до вагона ще до того, як вийшли всі пасажери, й почала нишпорити очима повсюди. Дивно, але старенької ніде не було. Мирослава пройшлася по вагону, вдивляючись, чи не сидить та в якомусь куточку. В цей час зачинилися двері. Електричка рушила з місця, хутко набираючи швидкість. У розпачі Мирослава притулилася розпеченим чолом до прохолодного скла дверей. І тут знову побачила стареньку в білій хустині. Вона зайшла в електричку на протилежному боці. Це була лише частка секунди, але Мирослава могла поклястися, що не помилилася. Почуття розпачу та безнадії охопило все її ество. Вже кілька разів вона була майже поруч, зовсім близько. Їх розділяли кілька десятків кроків, але старенька щезала просто у неї під носом! Чому так виходить? Мирослава схлипнула від розпуки. Сьогодні, обов'язково сьогодні вона повинна зустрітися з незнайомкою (та чи з незнайомкою?). Лише тоді заспокоїться.

Мирослава провела у метро весь день, але марно. Ще тричі майже впритул була біля бабці, але якимось дивом та зникала у неї на очах. Увечері знесилена жінка піднялась ескалатором і тяжко зітхнула. «Ще один день коту під хвіст», – Мирослава згадала бабусині слова. Вона поглянула на мобільник. Була десята година вечора та безліч пропущених дзвінків. Андрій о цій порі був уже на роботі. Сьогодні у нього нічна зміна, а вона навіть не приготувала йому бутерброди. Нехай не ображається, але вона теж не байдики була. Не все ще втрачено. «Той, хто програв бій, ще не програв усю битву», – спали на думку десь почуті слова. Мирослава не збиралася здаватися. Завтра вона прийде в метро ще раз. Не дожене стареньку завтра – прийде наступного дня. У тому, що

бабця знову їй зустрінеться, Мирослава навіть не сумнівалася.

Мирослава ледь дотягла додому стопудові ноги. На серці було тоскно. Їй зовсім не кортіло залишатися наодинці всю ніч. Самотність її пригнічувала, давила на голову, спину, не давала спокійно заснути. Тому, прийнявши душ, Мирослава зателефонувала Оксані.

- Люба подружко, ти ще не спиш? – запитала вона стомленим голосом.

- Нарешті! Славочко, де ти була весь день? Я тобі телефонувала разів з десять, – почувла вона в слухавці знайомий голос, і на душі стало тепліше.

- Якщо я почну розповідати, то ти мене до ранку не переслухаєш.

- Щось трапилося? – стривожено запитала Оксана.

- Так. Розумієш, я в метро бачила свою бабусю!

- ...

- Я знаю, це неймовірно, але було саме так.

- Зачекай. Як ти могла її бачити, коли та померла? Ти знову?

- Сама не знаю як, але я її бачила, – впевнено повторила жінка.

- І ти бачила її перед собою?

- В тому-то й біда, що я її бачила ззаду.

- Ти помилилася, зустрівши схожу жінку.

- Мені здається, що ні. А взагалі я так заплуталася, як муха в павутинні.

- Я зараз до тебе приїду, і ти мені все до подробиць розповіси. Згода?

- Тобі ж завтра на роботу, - нагадала Мирослава.

- Це тобі на роботу, бо ніколи не маєш вихідного дня, а я завтра буду вдома, бо за кілька годин настане субота. Все. Став чайника на плиту, я незабаром буду.

Мирославі не залишалося нічого, як плестися на кухню та ставити чайник.

- ... Ось де я пропадала цілий день, - закінчила Мирослава розповідь про свої пригоди.

- Подружко, - сказала Оксана, витримавши мхатівську паузу, - ти мушиш реалістично дивитися на речі. То була не твоя бабуся - це стовідсотково. Ніхто ще не повертався з того світу. Ніхто!

- А якщо вона не померла?

- Ти ж сама бачила труну, могилу і все інше. Ти жила в дитбудинку чому? Бо в тебе нікого не залишилося. Чи не так?

- Я провела кілька місяців у психіатричній лікарні. Можливо, її смерть мені примарилася там, під дією сильних ліків? Може ж таке бути?

- Ні! Ні й ще раз ні! Ти була у лікарні, бо зазнала великий стрес після похорону. Не треба ганятися за незнайомою жінкою. Забудь про неї та не ятри собі душу. Подивися, на кого ти стала схожа? Зблідла, лице змарніло, під очима чорні кола, очі блищать, як у хворої. Дай мені слово, що більше не будеш ганятися за старенькою.

- Не можу, - зітхнула Мирослава. - А хочеш, ми завтра підемо з тобою разом і я тобі її покажу? - Мирослава раптом оживилася та до болю стисла руку подруги.

- Добре. Я піду з тобою завтра, але цілий день бігати за міражем не буду.

- Дякую тобі, - Мирослава вдячно подивилася на подругу. Хто ще її так розумів? - Залишайся в мене ночувати, а завтра вранці підемо до метро.

- Ти ж знаєш, що я не зможу заснути на чужому місці. До того ж ти не забула, що у тебе є чоловік, якого треба нагодувати сніданком?

- Ледь не забула.

- А ти ніколи про це не забувай, бо будеш як я вити ночами у холодну подушку від самотності.

...Хоч скільки блукали подруги електричками, а бабцю так і не зустріли.

- Я ж казала, що тобі все привиділося, - сказала Оксана, кинувши погляд на настінний годинник, що зателенькав на вежі. - Ми з тобою вже шість годин на ногах, а її ніде немає.

- Ти мені віриш, що старенька була?

- Що бабця була - вірю, що то твоя бабуся - ані крапельки.

- Що тепер будемо робити?

- Йти по домівках, купатися та натирати ноги охолоджувальним гелем, бо подошви аж печуть.

Мирослава подякувала подрузі, за звичкою цмокнула її у щічку та рушила до тролейбусної зупинки. Додому можна було б дійти й пішки, але Мирослава відчувала неймовірну втому. Проте вона не вважала, що день минув дарма. Їй стало на душі спокійніше. Можливо, і справді розгулялася її багата уява після снів? Ніякої бабці, схожої на її бабусю, взагалі не було?

- Ви проходите чи так і будете стояти на сходах, як пеньок? - Мирославу із задуми вивів невдоволений голос дуже товстої та спітнілої жінки.

Мирослава мовчки пройшла по салону, знайшла вільне місце біля вікна, стомлено сіла. Зараз вона повернеться додому, прийме душ і вип'є дві таблетки валер'янки. І все у неї буде добре. Треба зупинити свою бурхливу уяву. Бабуся померла. Вона ніколи не повернеться. Мирослава ніколи її не побачить. Оксана має рацію, коли говорить, що треба жити в реальному, а не в уявному світі. Все!

Вона більше ніколи не буде ганятися за бабусею-привидом. Вона не побіжить за нею, якщо навіть та буде зовсім поруч. Мирослава на мить прикрила очі. Раптом її ніби хтось штовхнув ззаду в плече. Вона здригнулася від несподіванки й одразу ж глянула у вікно. Тролейбус проїжджав повз велику табличку «М». По спині Мирослави пробігли мурахи. До метро швиденько забігла старенька в білій хустинці...

7

Нав'язливі думки про те, що її бабуся жива, в'їлися в мозок Мирослави, як вугільна пилюка в тіло гірника. Вона цілими днями ганялася за бабусею-примарою. Здавалося, та грається з геть знеможеною жінкою. Іноді вона дозволяла підійти до себе зовсім близько, так що жінці залишалось зробити кілька кроків, щоб розвернути стару до себе обличчям. Але в останню мить кудись зникала: вона то губилася в натовпі, то похапцем, в останню мить заходила до транспорту, залишивши позад себе розгублену Мирославу. Жінка відчула в собі інстинкт хижака, який давно голодний і зараз вийшов на полювання. У нього нема іншого виходу, він повинен будь-якою ціною добути здобич – від цього залежить його подальше життя. Навіть ззовні Мирослава нагадувала звіра на полюванні: рухи стали квапливі, різкі, знервовані, в очах з'явився незвичайний блиск. Вона забула про крамницю, не пам'ятала, коли востаннє готувала вдома страви для чоловіка, коли телефонувала синові. Зараз вона мала перед собою мету, яку прагнула досягнути в будь-який спосіб. Мирослава майже не спала ночами. Якщо забувалася на мить у тривожному сні, то знову бачила перед собою живу бабусю. Вона прокидалася з несамовитим криком, а потім знову довго не могла заснути. За тиждень свого «полювання» вона геть схудла та змарніла.

Мирослава знову повернулася додому близько опівночі. Андрій зустрів її біля дверей, допоміг роздягнутися.

– Ходімо щось з'їси, – сказав він, проводжаючи жінку на кухню, бо та ледь трималася на ногах.

– Нічого не хочеться, – мовила вона, сідаючи до столу. – Хочу лише пити.

Андрій налив у тарілку ще теплого супу, поруч поклав ложку та окраець хліба.

- Їж понад силу, бо зовсім з ніг звалишся.

- Так-так, мені зараз потрібно набратися сил, - Мирослава механічно піднесла ложку до рота, не помітивши, що та порожня.

- Славо, нам треба з тобою серйозно поговорити, - сказав Андрій, підносячи ложку з супом до рота Мирослави. Та ковтнула його, як голодне пташеня.

- Слухаю тебе.

- Я наполягаю на тому, щоб завтра ти пішла зі мною до лікаря, - чітко карбуючи кожне слово, промовив Андрій.

- До якого? Я ж не хвора.

- Ми підемо до психіатра.

- Я все зрозуміла, - в голосі Мирослави забриніла легка іронія, - ти хочеш мене спровадити до божевільні. Давай! Так найлегше спекатися жінки!

- Люба, чи я коли бажав тобі зла? Ти пройдеш курс лікування і вже не буде тієї старої, повір мені. Я розмовляв з Оксаною, вона теж такої думки.

- Так ви з нею вже змовилися? - засміялася Мирослава. Сміх її був злий, неприродний. - Чи не на мое місце вона мітить?

- Що ти верзеш?! Що ти кажеш? Вона ж твоя найкраща подруга!

Мирослава перестала реготати так само зненацька, як і почала.

- Ні до якого лікаря я не піду, - кинула вона зле.

- Знову будеш до знемоги бігати містом?

– Уяви собі, що так. Дякую за вечерю.

– Випий склянку теплого молока, я туди добавив меду. Моя мати так готувала татові, коли той погано спав.

– Не хочу, – сказала, як відрубала. Повернулася та пішла, ніякого «добраніч».

До лікарні Мирослава все-таки потрапила. Наступного дня вона в електричці знепритомніла. Хтось викликав «швидку», й її відвезли до лікарні. Добре, що у неї при собі був паспорт і записник з телефонними номерами. Чергова медсестра приймального покою викликала Андрія. Мирославу направили не до терапевтичного відділення, як планували, а до психіатрії. Андрій розповів лікареві про зміни в поведінці Мирослави. Лікар сказав, що Мирослава дійсно хвора, не проминувши дорікнути, що жінку слід було доставити раніше, не чекаючи на критичний стан.

...Коли Мирослава розплющила очі, то не одразу зрозуміла, де вона є. Незнайоме приміщення. Білі стіни. Біла потріскана стеля, схожа на географічну мапу. Біля ліжка тумбочка. Вікна без фіранок, але заграбовані. Є ще одне ліжко, на якому, закутавшись майже по самі вуха, спить якась жіночка. Мирослава зрозуміла: вона в лікарні. Вона напружила мозок, згадуючи останні події. Вона сіла в ту саму електричку, що й бабця у білій хустині. Більше нічого не пам'ятала.

Мирослава підвелася з ліжка, повільно підійшла до вікна. Здається, це був перший поверх, але на високому фундаменті. За вікном – невеличкий скверик, де під розлогими яблунями, які були схожі на гігантські парасолі, самотньо примостилися дві дерев'яні лавки. Все тіло здавалося заважким, у голові щось шуміло та гуло, ноги були ніби ватяні. А ще дуже хотілося пити. Мирослава облизала язиком пошерхлі губи. Тягнучи важкі ноги, вона підійшла до дверей, смикнула за ручку. Вони були замкнені. Мирослава затарабанила кулаком у двері, забувши про сусідку.

– Не грюкай, – сказала жінка під ковдрою. – Прив'яжуть до ліжка, тоді будеш ревти як корова.

– Але ж я хочу пити!

– Візьми у мене на тумбочці в чашці воду, – запропонувала жінка.

- Я не хочу пити з чужої чашки.

- То натисни червону кнопку коло свого ліжка. Щоправда, тут не дуже люблять, коли їх турбують без потреби.

- Але у мене є потреба - мені дошкуляє спрага.

- То натисни, тобі принесуть «Боржомі», - гикнула сусідка й натягла ковдру на голову.

Санітарка відкрила тумбочку біля ліжка.

- Тут є вода та харчі, - лагідно й тихо, як завжди говорять із хворими, сказала санітарка. - У вас красивий та уважний чоловік.

- Сама знаю, - в тон їй відповіла Мирослава.

Вона відкрила пляшку «Миргородської» та жадібно випила половину. Мирослава не хотіла нікого бачити, тим паче розмовляти. Вона одразу ж лягла в ліжку й за прикладом сусідки натягла на себе блаженську ковдру. Хотілося відгородитися від усього світу, побути на самоті, зібрати до купи думки. Виходить, що вона психічно хвора. Так вирішив її чоловік і лікар. Вони помиляються, бо не були на її місці, не бачили на власні очі стареньку, тому вони їй не вірять. Що ж, нехай буде по-їхньому. А лікуватися вона буде, бо нерви натягнуті, як тятива стріли. Один непомітний рух - і на великій швидкості вилетить стріла. Добре, якщо вона нікого не зачепить. А якщо від неї постраждають близькі їй люди?

Коли принесли їжу, Мирослава з'їла геть усе, навіть не помітивши, що в супі плавав один шматочок картоплини і ледь помітна розварена дрібна вермішель. Потім за мить проковтнула пісну пшеничну кашу з солоним огірком. Вона не противилася, коли ввечері медсестра поставила їй крапельницю, та з виглядом слухняної дитини ковтнула пігулки.

Перед нічною зміною до неї навідався Андрій.

- Як ти почуваєшся? - запитав він, примощуючись на край ліжка.

- Дякую, добре.

- Ти вечеряла?

- Так, - відказала вона, вже не пам'ятаючи, що їла. - Не переймайся, у мене все добре.

Розмова не клеїлася. Мирослава нікого не хотіла бачити поруч.

- Йди на роботу, бо спізнишся.

- У мене ще є час.

- Я хочу спати, - сказала Мирослава, бо дійсно у неї злипались очі.

- То від пігулок спати хочеться, - встряла у розмову її сусідка по палаті.

Андрій пішов, але тут до Мирослави причепилася сусідка.

- Мене звуть Таня. А тебе? - запитала вона, ходячи ніби маятник по палаті.

- Мирослава, - неохоче, заради пристойності, відповіла Мирослава.

- Таке ім'я, що одразу не запам'ятаєш, - сказала Таня. - У тебе є ручка і клаптик паперу.

- Навіщо вони тобі?

- Запишу твоє ім'я та прізвище. А ще краще номер твого телефону.

- А номер навіщо?

- Коли мене звідси виписуть, я буду тобі телефонувати. Мене повинні незабаром відпустити додому.

– Скільки часу ти вже лікуєшся?

– Чотири місяці. А минулого разу я тут лежала п'ять місяців і три дні!

П'ять місяців?! Ні, Мирослава на таке не згодна. Їй не можна залишатися тут так довго. Завтра прийде на обхід лікар, і Мирослава попрохає його давати їй сильнодіючі ліки, щоб за тиждень-два повернутися додому.

– Так є у тебе ручка й папірець? – вивів її з задуму голос Тані.

– Подивися в тумбочці, що там є.

– Овва! Тут у тебе такий красивий виноград! – з дитячим захопленням скрикнула Таня. – Ти мене почастиш?

– Бери, що хочеш, – сказала Мирослава стомлено та додала: – Тільки, будь ласка, не маяч перед очима.

Мирослава повернулася обличчям до стіни й не помітила, коли заснула. Вона відмовилася від вечері, прийняла ліки та знову заснула.

Мирослава прокинулася вночі. Її сусідка монотонно, з однаковою періодичністю видавала «хррр-фуу». Мирослава подумала, що проспала півдня, а тепер буде страждати на безсоння. Вона тихенько підвелася з ліжка, пройшлася по палаті. У вікно лив своє сріблясте сяйво круглолиций місяць. Мирослава згадала, як бабуся завжди їй радила довго не дивитися на місяць. Але він був такий великий, з рожевими відтінками, суворий і холодний серед міріад миготливих зірок! Жінка підійшла до вікна та замилювалася нічним небом, яке перерізав Молочний Шлях, ніби великий шматок пирога. Парасольки яблуневого гілля зараз стали темними й кидали на землю чорну тінь.

Мирослава потяглася рукою, щоб ширше відкрити кватирку, та завмерла. Знадвору долинали сюрчання цвіркунів і тихеньке схлипування. Мирослава залякла в одній позі та затамувала подих, вслухаючись у дивний звук. Сумнівів не було: за вікном хтось тихесенько й жалібно плакав. І тут жінка помітила на лавці під яблунею маленьку, схилену постать у білій хустині. Це була та сама старенька! Мирославі від хвилювання запаморочилось у голові, а в грудях

шалено закалатало серце. Вона щосили затарабанила у вікно.

- Бабусю! - закричала вона. - Ти мене шукала? Я тут! Я зараз вийду до тебе!

- Що?! Що трапилось?! - зіскочила з ліжка перелякана Таня. - Ти зовсім здуріла чи що? - запитала вона невдоволеним сонним голосом.

- Дивись, дивись, там до мене прийшли!

- Твої родичі теж такі дурні, як і ти? - позіхнула Таня, натискаючи червону кнопку біля свого ліжка.

Майже одночасно клацнув у дверях замок і зайшла медсестра і черговий лікар.

- Чому не спимо? - запитав лікар.

- До мене прийшла бабуся! - зі сльозами радощів на очах відповіла Мирослава. - Випустіть мене до неї.

- Час побачень буде завтра вранці та ввечері, - сказав лікар.

- Але ж вона мене знайшла! - збуджено говорила Мирослава.

- Вона здалека приїхала?

- Напевно!

- Ви не знаєте, де вона живе? - поцікавився лікар.

- Живе? Взагалі, я думала, що вона померла...

- Де ваша родичка?

- Ось там! Бачите... - почала Мирослава й поглянула у вікно. - Ось бачите, її вже нема! - Жінка почала плакати. - Це ви у всьому винні! Вона мене стільки шукала, я бігала за нею по всьому місту, а коли ми мали зустрітися, ви все перекреслили!

Я ненавиджу вас! Ненавиджу цю огидну лікарню! – У Мирослави почалася істерика.

Лікар щось шепнув медсестрі. Вона швидко повернулася зі шприцом. Лікар міцно тримав руку Мирослави, бо та втратила над собою контроль і якомога пручалася. Медсестра вправним рухом зробила укол у передпліччя. Мирослава збагнула, що не може чинити опір. Її тіло обм'якло. Незабаром вона відчула, що провалюється в пітьму. Страху не було, лише жаданий спокій...

8

Олексій Степанович попрохав медсестру привести до кабінету хвору Мирославу Бабенко, яка серед ночі здійняла галас. Загалом, він вже мав бесіду з чоловіком хворої, який розповів, що його дружина зовсім знесилася, бігаючи за бабусею-примарою. Слова чоловіка були лише частиною діагнозу. Основне Олексій Степанович мав з'ясувати у розмові з хворою. Лікар завжди запрошував хворих на розмову до свого кабінету. Тут був невеличкий акваріум, де поважно плавали скалярії та пара золотих рибок. Він доклав багато зусиль і власних коштів для того, щоб у кабінеті панував домашній затишок. На підвіконні та стінах було багато квітів. Навіть важко було відрізнити, де штучні, а де живі квіти. Частенько санітарка поливала у вазонах штучні квіти, а потім вони з лікарем від душі сміялися.

В кутку дзюрчав, виспівував нехитру свою пісеньку невеличкий штучний струмочок. Годинник, який цокотів на стіні, Олексій Степанович наказав забрати з кабінету і повісити в холі, де над дверима ніби спеціально для нього чимало років стирчав великий цвях. У одній із шухляд робочого столу лікаря лежали олівці та аркуші ватману. За задумкою лікаря, обстановка в кабінеті допомагала пацієнтам розслабитися та бути більш відвертими. Це майже завжди спрацьовувало. Чекаючи на Мирославу, лікар дістав зі столу пачку кольорових олівців й аркуш ватману.

– Добридень, – сказала Мирослава, зайшовши до кабінету. Медсестра вийшла, тихо причинивши за собою двері.

– Добрий, добрий день, – осміхнувся лікар і запросив пацієнтку сісти напроти нього у велике крісло. Це крісло він купив за власний кошт і потім анітрішечки не пошкодував про це. Воно було м'яке, велике та зручне. Пацієнти завжди почувалися в ньому зручно й затишно.

Ненав'язливо, професійно та делікатно Олексій Степанович почав розмову з хворою. Спочатку Мирослава іжачилася, відповідала короткими фразами, але поступово почала розкриватися. Вона розповіла про своє дитинство до того моменту, коли її направили до психлікарні. Досвідчений лікар помітив, що далі жінці стало важко говорити. Скоріше за все спогади були нелегкі.

– На сьогодні досить, – зупинив він Мирославу. – Я вам дам цей папір та олівці. Спробуйте змалювати все своє життя у вигляді різних кольорів. Життя ж смугасте. Чи не так? То йде біла смуга, то сіра, то чорна. А бувають теплі дні та події. Ви зі мною згодні?

– Так, – кивнула Мирослава.

Вона забрала олівці й папір зі столу, мовчки вийшла. За нею тінню прослідувала чергова медсестра.

...Мирославі сподобалась ідея лікаря. Вона й не задумувалася, що її життя таке смугасте. Коли щось не лагодилося в неї, бабуся говорила, що після темної ночі завжди приходиться ясний день. Але це було так давно!

Мирослава покрутила олівець у руках. Він був чорного кольору. Ні, не з такого кольору починалося її свідоме життя. Жінка дістала рожевий олівець. Саме таким рожевим, кольору мальв, було її дитинство. До цього часу Мирослава, коли десь бачила ці квіти, згадувала своє дитинство. Можливо, тому, що їх було багато навколо хати? Чи тому, що коли прокидалася вранці, то у вікно разом із сонцем заглядали до неї мальви? Не вагаючись, вона зафарбувала частину аркуша рожевим кольором. Раптова смерть бабусі лягла на папір жирною чорною смугою. Далі була психлікарня. Мирослава хотіла нанести цю частину свого життя чорним кольором, але передумала. Кілька місяців прожила там, як у тумані. Їй давали ліки, від яких вона погано розуміла, що діється навколо. Коли згадувала про смерть бабусі, починала плакати. Кожен укол паралізовував її свідомість, і вона впадала чи то в забуття, чи то в сон. Цей період Мирослава виділила сірим кольором.

Далі... Далі був інтернат. Там була вихователька Валентина Іванівна, товста, брутальна, груба й ненависна. А ще були Люда та Юля. Ліжко Мирослави було поруч із ліжками цих дівчат.

- Будеш заправляти наші ліжка, - одразу ж їй поставила умову прищава Люда.

- З якого переляку? - гмикнула Мирослава.

- Будеш із нами дружити - буде у тебе все добре, - зауважила Юля.

- Дружити? Можливо. Але застеляти за вами ліжка - ні, - сміливо відповіла Мирослава, розуміючи, що треба звикати до нового життя і не можна дозволити цим двом нахабам-ненажерам одразу ж сісти їй на голову.

- Тут головна не Жаба, а я і Люда, - жуючи яблуко, мовила Юля.

- Мені однаково, - відказала Мирослава, лягаючи на ліжко. Вона не мала ніякого бажання продовжувати розмову.

- Ми тобі, пташечко, швидко крила обламаємо! - крикнула Люда так, що з рота вилетів шматочок булки, який вона не встигла ковтнути. - Не таких приручали! Ще будеш навколішки повзати та ноги нам лизати!

- Ось вам! - скипіла Мирослава й тицьнула їм дулю.

Дівчатка, які мовчки споглядали за цією сценою, пирснули сміхом.

- Ну, сучко, зачекай, - прошипіла Люда та кинула дівчатам: - Чого ржете, кози?

- Можливо, треба спочатку познайомитися? - сказала худенька білявка з блакитними очима. Вона підійшла до Мирослави, сіла на край ліжка. - Я - Тетяна, - сказала вона.

- Мирослава, - відповіла та, радіючи, що хоча б хтось є, з ким можна буде спілкуватися.

А ввечері, коли всі полягали спати і світло вже було вимкнене, Мирослава крізь сон почула, як до неї наблизилися чиїсь кроки.

– Ми тобі обіцяли обламати крила? – пошепки запитала Люда.

– Ну то й що? – Мирослава насторожилася, відчуваючи щось недобре.

– Тобі «темну» ніколи не робили? – спитала Юля, накриваючи Мирославу своєю ковдрою.

Дівчина почала пручатися, але її накрили двома ковдрами та почали гамселити кулаками. Мирославі не залишилося нічого, як згорнутися бубликом, затуливши голову від ударів руками. Було соромно від приниження та боляче, але дівчина лише стогнала. Вона зняла з себе ковдру тільки тоді, коли перестали сипатися удари. Ковтаючи сльози й тамуючи біль, Мирослава ледь дійшла до туалету, щоб змити кров, яка юшила з носа. Тіло боліло так, ніби по ній проїхав каток.

– Боляче? – почувла вона позаду себе тихий голос Тетянки.

– Нічого, – Мирослава спробувала крізь сльози усміхнутися, – до весілля загоїться.

– Людка та Юлька справжні наволочі.

– Вони не дочекаються мого приниження.

– Вони знову тебе битимуть, – співчутливо мовила Тетянка.

– Казав сліпий «побачимо», казав глухий «почуємо».

– Дай їм що-небудь, щоб відчепилися, – порадила Тетянка.

– Що?

– Щось із одягу чи з косметики. Що у тебе є?

– Лише той одяг, що тут видали, а косметики у мене взагалі ніколи не було.

- Це погано. А ласощі родичі тобі будуть привозити?

- У мене нікого нема.

- Це ще гірше, - зітхнула дівчинка. - Нічого, ми з тобою щось вигадємо.

- Наприклад?

- Можна в когось уночі вкрасти цукерок чи яблук і їм віддати, - прошепотіла у вухо Тетянка.

- Ти що?! - обурилася Мирослава. - Я на таке ніколи не піду!

- Ходімо спати, час покаже.

Мирослава довго не могла заснути. Її ніхто ніколи не бив, тому вона почувалася приниженою та безпорадною. Вона чітко розуміла, що треба призвичаюватися до нового життя, вчитися жити по-новому, але як - ще не знала. В той час вона ще не знала, що неприємності лише починаються...

Вранці Мирослава прокинулася від крикливого голосу виховательки: «Підйом!» Дівчина не одразу збагнула, чому в неї мокра постіль. Вона піднялася, оглядаючи своє простирадло.

- Дивіться, новенька встялася! - несамовито закричала Люда, тикаючи пальцем у бік розгубленої Мирослави.

Вона не знала, що робити. Мирослава швидко стягла мокре простирадло, відчуваючи, як обличчя пашіє від сорому.

- Чому ти не попередила, що обсикаєшся? - підійшла до неї Валентина Іванівна.

- Я... Я... Це вперше, - промимрила Мирослава, ладна ось-ось розплакатися.

- Розкажи комусь цю байку! Вдягайся та неси матрац на вулицю, - дала вона команду, поморщив носа, схожого на картоплину. - Та не забудь у нянечки взяти

клейонку.

Мирославі довелося пережити ще одне приниження. На подвір'ї вже було кілька хлопчаків, які одразу ж помітили дівчину, що вішала мокрий матрац на жердину.

– Вонючка! Дивіться, вонючка встялася! – закричав один з них, і як по команді всі зареготали, підхопивши оте принизливе «вонючка».

З того дня Мирослава спала на клейонці, поверх якої клала простирадло. Вона намагалася взагалі не спати, щоб не трапилося прикrostі, але рано чи пізно сон заволодівав нею. Вранці вона знову чула огидне слово «вонючка».

В ідальні теж було непереливки. Люда чи Юля сідали з нею за один стіл, щоб забрати котлету, сосиску або біфштекс, залишаючи дівчині саму кашу. Вони забирали у неї печиво та фрукти, тому Мирославі зоставалися супи й каші. Валентина Іванівна все те бачила, але ніяк не реагувала. Головне для неї було те, щоб не трапилося нічого страшного з дітьми, а те, що Мирослава залишалася голодною, – такі дрібниці. Друга вихователька Ірина Михайлівна допрацьовувала останній рік до пенсії. Вона була виснажена багаторічною працею в цьому закладі та самим життям і вже, окрім жаданої пенсії, нічим не цікавилися. Чи їй було яке діло, що Мирослава голодна, коли у неї самої зашкалює тиск і тріщить голова? Ірина Михайлівна весь час поглядала на годинник. Здавалося, що вона рахує секунди до того моменту, коли зможе покинути цей заклад і опинитися вдома на дивані наодинці з подушкою. А Мирослава, змучена безсонням та недоїданням, через півроку зомліла прямо на заняттях. Її віднесли до інтернатівського медпункту, потім викликали лікаря, який дав направлення до психіатричної лікарні.

– Але чому туди?! – схлипнула Мирослава, коли те почула.

– По-перше, треба вилікувати енурез, – сказав лікар. – Ти ж хочеш вилікуватися?

– Так! – твердо відповіла Мирослава і сміливо пішла до машини «швидкої».

За нею з вікон спостерігали Люда та Юля. Боковим зором Мирослава помітила, як вони сміялися, тицяючи в її бік пальцями...

З лікарні Мирослава повернулася за місяць. Вона відпочила, посвіжішала, бо мала гарне харчування. Дівчина відчула в собі приплив нових сил, щоб давати відсіч Людї та Юлі. Але першого ж дня історія повторилася. За сніданком Люда плюнула в тарїлку Мирослави. Дівчина мовчки віднесла тарїлку з недоторканою кашею.

– Якщо ще раз так зробиш, – сказала Мирослава, нахилившись до вуха Людї, – я тебе вб'ю. Ти ж знаєш, звідки я повернулася.

– Га-га-га! – в один голос розсміялися Люда і Юля. – Хто тебе боїться, курка драна?!

Мирослава наївно гадала, що інцидент вичерпано. За обїдом Юля поколупалася пальцем у носі, а потім цей палець тикнула Мирославї в борщ. Дівчата пообіцяли їй знову влаштувати «темну», але чомусь цього не зробили. Дочекавшись, доки вони поснуть, Мирослава довго думала про те, як їй бути далї. Вона так і не дійшла якогось певного висновку. Цїєї ночі їй здалося, що бабуся її зрадила. Вона навчила Мирославу доглядати себе, бути завжди охайною, прати, прибирати, працювати на городї. Вона навчила бути доброю та поступливою, вірити людям, але вона не сказала, що за місце під сонцем треба боротися щодня, щогодини. Якщо не вміти цього робити, то цей великий світ тебе розчавить, як комаху на дорозі. Мирослава не знала, як вижити, коли стикнулася з реалїями життя. Вона була зовсім не готова до боротьби, все ще наївно вірячи в те, що світ тримається на доброті й щирості. Виявляється, що треба бути зубатою, щоб відхопити в життя свій ласий шматочок, але як це робити – бабуся не навчила. Усі питання залишилися без відповіді. Мирослава вирішила трїшки зачекати, доки не знайде відповідь. Наразі їй залишалася ніч, щоб знову у снах побачити бабуся живу...

Мирослава почала малювати сіру смугу життя в інтернатї, але не закінчила, зупинилася. Недавно думаючи, послинила олівець і намалювала на сірому тлі чорні кружальця. Чи зможе вона розповісти про них кому-небудь? Адже колись вона запряглася забрати цю таємницю з собою в могилу...

Частина друга

Юрко легко зістрибнув з високих східців потяга. Відчувши під ногами рідну землю, щасливо всміхнувся. Ось вона, рідна земля його міста! Нарешті! Стільки часу, доки служив у славному війську, він мріяв про цю мить. Йому здавалося все привітним: і обшарпане роками стареньке приміщення вокзалу, і заклопотані люди з великими валізами, і продавчиня пиріжків, і навіть безхатченко-пес, який заметляв хвостом, глянувши у бік Юрка.

– Зараз, зараз, собацюго, – Юрко потріпав загривок пса, – я тобі щось дам.

– Він не такий вже й голодний, як ви думаєте, – промовила лінивим голосом продавчиня пиріжків.

– Він теж має право на свято. Дайте мені три пиріжки з м'ясом.

– А яке сьогодні свято? – запитала жінка, подаючи ще гарячі пиріжки.

– Я віддав честь Батьківщині – відслужив у армії та повернувся додому! – весело сказав Юрко. Настрій у нього був пречудовий і він ладен був розцілувати чорний мокрий ніс пса, що миттю ковтнув пиріжки і з цікавістю зазірав хлопцеві у вічі.

– Яка там Батьківщина? – жінка махнула рукою. – Розкрадено все, що можна, все розвалено, все сплюндровано. Чи я коли могла навіть думку допустити, що, маючи дві вищі освіти, буду торгувати смердючими пиріжками на вокзалі?

– Україна не винна, що в неї такі правителі. Так чи ні, мій друже? – Юрко звернувся до пса. Той ще швидше заметляв хвостом. – Ходімо, я тебе морозивом почастую.

– Вітаю зі щасливим поверненням! – крикнула навздогін хлопцеві жінка й знову монотонно, завченим голосом завела: – Пиріжки! Гарячі, свіженькі пиріжки!

Нагодувавши песика, Юрко в останню мить заскочив до маршрутки і вже за півгодини був удома в обіймах рідних. Коли мати з бабуною під час зустрічі вилили зайві сльози та перестали голосити: «Який ти став худенький!», – батько міцно потис синові руку.

– Не худий, а справжній чоловік, уже не хлопчисько, – зауважив він.

За мить стіл ломився від страв. Здавалося, що мати наготувала стільки, що вистачить нагодувати цілу роту. Випили з батьком, як годиться, по чарчині, жінки скуштували домашнього виноградного вина, і почалися звичайні розмови про знайомих. Виявилось, що Юркові нема кого з друзів запросити в гості. Хто ще був у армії, дехто виїхав з міста на навчання, хтось подався на заробітки за кордон.

– Жаль, що немає зараз Мишка, мого найкращого друга з дитинства, – зітхнув Юрко. – Ото б ми з ним загуляли!

– Йому залишилося служити ще чотири місяці, – уточнив батько.

– Знаю, тато, знаю. Ми з ним частенько теревенили по телефону. До речі, як там тьотя Мирослава? Мишко казав, що вона в лікарні, а що з нею, так достеменно і не розповів.

– Синку, – батько зітхнув, запалив цигарку, – погані справи у Мирослави.

– Вона тяжко хвора? – стривожено запитав Юрко.

– Як сказати... Якщо у лікарні, то дійсно хвора. У божевільні вона. Я телефонував Андрієві, бо ми хотіли її навідати, але він нам порадив поки не ходити.

– Але чому?! Якщо людина хвора душею, то треба якось підтримати її морально. Я не буду просити на це дозвіл у дядька Андрія. Ми вирости з їхнім сином як два брати. Я сьогодні ж навідаю тітку Мирославу!

– Тобі видніше, синку, – сказала мати. – Шкода її, така добра, душевна жінка.

...Юркові довелося чекати у фойє з півгодини, доки скінчиться «тиха година» в лікарні.

Потім він ще хвилин з десять умовляв лікаря дати дозвіл на побачення з Мирославою.

– Розумієте, лікарю, – намагався переконати Олексія Степановича хлопець, – тітка Мирослава мені ніби друга матір. Ми з її сином народилися в один день і в одній палаті. У моєї матері були пологи з ускладненнями і вона перші дні не могла мене годувати груддю. Тітка Мирослава стала мені молочною матір'ю. А коли ми з її сином зростали, то ходили в одну групу дитсадка. Спочатку ми опинилися в різних групах, але ненадовго. Ми такий лемент здійняли, що завідувачка дитсадка прибігла...

– Юначе, я вас розумію, але зараз хворій потрібен спокій і ще раз спокій.

– Лікарю, її побачення зі мною – це ніби побачення з сином. Чи воно їй зашкодить? – Юрко з надією поглянув у вічі лікареві.

– Не більше як півгодини.

– Дякую!

Мирослава була вкрай здивована, коли її медсестра провела в коридор для відвідувачів. Жінка навіть не уявляла, хто на неї міг чекати. Андрій забігав зранку перед роботою, Оксана прийде ввечері, а більше нікому. Яким же був її подив, коли до неї з букетом троянд підійшов юнак у військовій формі.

– Юра! Юрочко, невже це ти? – Мирослава обійняла хлопця. – Очам своїм не вірю! Який ти став... Подорослішав, змужнів, справжній чоловік!

– Мишко, сподіваюся, теж подорослішав. До речі, як він?

– Мишко? – Мирослава знітилася. Вона так була зайнята пошуками бабусі-примари, що вже тижнів зо два не телефонувала синові. – З ним усе добре. Розкажи мені, як служилося, тільки без брехні.

Юрко жваво розповідав про армійські будні, згадував кумедні моменти, намагаючись хоча б якось викликати у тітки Мирослави усмішку. Зовні вона здавалася цілком здоровою, хіба що всміхалася лише куточками уст та іноді роззиралася навколо себе, ніби шукала когось очима.

– Ой, мені вже пора, – схаменувся хлопець. – Лікар дав лише півгодини.

– Будеш телефонувати Мишкові, скажи, що у мене все добре, – попрохала Мирослава. – Напевно, я трішки перевтомилася в крамниці. Ось відпочину трохи, заспокоюсь, і все буде добре. Дякую, що не забув мене.

Мирослава пішла до палати у супроводі медсестри. Наостанок глипнула на Юрка, і він зустрівся з її поглядом. В очах жінки було стільки смутку, що хлопцеві защемило серце. Звичайно ж, вона не розповіла йому про свої проблеми, але що вони були у жінки, Юрко не сумнівався. Цього ж вечора він зателефонував Мишкові. Друг йому розповів, що у матері з'явилася причеплива думка про те, нібито її бабуся не померла й вона її бачила на власні очі. Юрко, як ніхто з рідних Мирослави, розумів її та пройнявся співчуттям. Він усвідомлював, що рано чи пізно сам стане пацієнтом цієї лікарні. «Якщо самотужки не впораюся зі своєю проблемою», – подумав хлопець.

Пізно ввечері Юрко зайшов до своєї кімнати. Бабуня поїхала в село, тож мати сама потурбувалася, застеливши йому ліжко. Приемно, до болю знайомо пахла свіжовипрана та випрасувана постіль. М'яке світло від бра робило кімнату ще охайнішою та більш затишною. Хлопець увімкнув комп'ютер. Звичайно ж, Інтернет не був підключений. Ніхто, крім нього, ним не користувався. Треба, не зволікаючи, завтра зранку під'єднатися до Всесвітньої мережі. Як зараз без Інтернету? Тим паче йому, Юркові. Хлопець лагідно торкнувся пальцями монітора, клацнув клавішами. Він відкрив шафу, дістав бінокль. Трохи вагаючись, вимкнув світло, тихенько прочинив двері на балкон. Його улюблений стілець стояв на звичному місці. «Цікаво, – подумав він, – чи цей стілець увесь час тут чекав на мене, чи завбачлива мати принесла сьогодні?» Хай би там як, Юрко зручно вмовстився на стільці та завмер у чеканні. Скільки ж днів він з нетерпінням та внутрішнім хвилюванням мріяв про цю мить! Нарешті, нарешті він вдома! Нарешті сидить у цілковитій темряві, коли його ніхто не бачить, але він може побачити багато чого цікавого. Юрко відчув, як сильно стугонить у грудях серце від хвилювання та очікування. Ні, ще трішки, ще мить – і він буде вчиняти тортури над своїми бажаннями. Лише тоді він зможе відчути повною мірою солодку мить. Хлопець тремтливими руками кілька разів поспіль поривався піднести бінокль до очей, але знову їх опускав. Не зараз. Треба ще трішки себе помучити. Він не помічає, як міцно стискає бінокль, але чітко відчуває, як тепла, бентежна хвиля, схожа на оргазм, заливає всі клітинки його тіла, змушуючи тремтіти кожен м'яз. Можна, вже можна! Юрко підносить бінокль до очей так ніжно та обережно, як найбільш дорогоцінну річ. Напроти нього – багатопверхівка. Деякі вікна темніють чорними дірами. Але більшість із них мерехтіли світлом від екранів телевізорів, а в багатьох ще світилося світло. Хлопець і далі себе катував. Найдужче його цікавило одне вікно на п'ятому

поверсі, але він не поспішав туди дивитися.

Чим довше очікування – тим миліша зустріч. Юрко навів бінокль на другий поверх, туди, де жили двоє стареньких. Дідусь був у інвалідному візку. Кожного вечора його дружина вивозила на балкон, сама ставала позаду, клала йому на плечі свої руки. Хлопець трохи зачекав. У вікні кімнати горіло світло, але на балконі нікого не було. Незабаром вийшла старенька. Вона була сама. Жінка трохи постояла на звичному місці та пішла до кімнати. За дві хвилини вона вимкнула світло. Скоріше за все, її чоловік помер, і тепер вона, напившись на ніч снодійних пігулок, буде довго крутитися в ліжку, намагаючись заснути, бо з чоловіком померла її друга половинка. Поруч із ними живе подружжя середніх років. Зараз, як і колись, вони були на кухні. Скільки Юрко за ними спостерігав, вони завжди сварилися за вечерею. Сварка для них була, як хліб до борщу – не посварившись, вони ніколи не йшли з кухні. Після сварки жінка прибирала зі столу посуд і ставила його у раковину. В цей час чоловік ішов до спальні та вмикав торшер. Він лягав спати завжди в майці. Жінка заходила до спальні, лягала у ліжко поруч чоловіка. Він обіймав її, намагаючись поцілувати. Вона трохи опиралась, але коли він опинявся над нею, одразу вимикала світло. Юрко домислював, що вони займаються коханням так: він у незамінній майці, вона – у нічній сорочці, все поспіхом, аби не чіплявся. У цій нецікавій сім'ї Юрко ніколи не бачив дітей. Напевне, згори вирішили не посилати тій сірій родині дітей, щоб вони не успадкували таку саму сварливу вдачу своїх батьків. На четвертому поверсі в одному з вікон завжди довго світилося. Там за письмовим столом вечорами сиділа жінка, типова «синя панчоха». Скоріше за все, вона працювала або вчителем, або викладачем. Перед нею був стос книжок і зошитів. Вона сиділа над ними до півночі. Юрко ніколи не помічав, щоб ця жінка колись робила собі маски на обличчя чи фарбувала волосся. Та чи колись заглядала вона у люстерко? Здавалося, що окрім роботи її ніщо не цікавить. До неї не приходили подруги, а про чоловіків нема чого й говорити. Чи можна так жити? Життя таке цікаве, а вона його марнує роботою. Можливо, у неї було нещасливе кохання і вона розчарувалася в чоловіках? Якщо зробити їй гарну зачіску, зафарбувати сивину, стильно вдягти, примусити викинути геть старечі туфлі, а поставити на високі підбори, то вийде красуня. Невже їй ніхто не підкаже? Невже вона просидить за зошитами до самої пенсії, а потім буде плакати ночами у подушку та гадати, чому не склалося життя? Чому щастя пройшло повз неї? І чому не народила дитину для себе, щоб було кому їй на старості подати склянку води?

Юрко помітив, що в деяких квартирах змінилися хазяї. На шостому поверсі жив самотній чоловік. Зараз там оселився молодий хлопець. Може, він був ще студентом. Він сидів за комп'ютером, коли до нього завітав знайомий зі своєю

подружкою. Вони принесли пластикову пляшку пива та велику тарань. Одразу ж комп'ютер залишився сам на сам, а весела компанія перебралася на кухню. Але не ці вікна цікавили Юрка.

З трепетом у душі він нарешті дібрався до заповітного п'ятого поверху. Щоб ще трохи себе подразнити, він зупинив свій погляд на вікнах кухні. Там не було світла. Це була добра прикмета. Якщо господиня не на кухні, то має бути вже в кімнаті. Юрко навів бінокль на заповітне вікно і відчув прикре розчарування – воно було темним. Невже білявка так рано лягла спати? Чи затрималася допізна на роботі? Раніше з нею такого ніколи не траплялося. Він ще довго вдивлявся в темні зіниці вікон. Марно. Її не було вдома. Розчарований, він ще з півгодини нишпорив очима по чужих вікнах. Коли його погляд знову зупинився на її вікнах, вони були такі самі темні та непривітні.

10

Після зустрічі з Юрком у Мирослави на душі потепліло. Здавалося, не Юрко, а сам Мишко приходив до неї в лікарню. Вона знову згадала, що довго не телефонувала синові. Як вона могла? Боялася, що син почне ставити зайві питання? Так, напевно, Андрій вже все йому розповів. Мирослава відчувала себе зрадницею. Ледь дочекавшись вечора, вона взяла мобільника в руки, підійшла до вікна. Дратувало те, що з коридору у віконце так часто зазірала медсестра, а сусідка по палаті то хропла, як кінь, то не спускала з неї очей і чіплялася зі своїми порадами. Не було місця, де можна б спокійно поспілкуватися з сином. Жінка зітхнула й натиснула клавішу виклику.

– Мамо, матусю, як ти, моя хороша? – Мишко не приховував радості та хвилювання. – Чому ти так довго мовчала? Я не міг тобі зателефонувати, бо не було грошей на рахунку, а тато сказав, що ти сама зі мною зв'яжешся.

– Синку, пробач мені, я... Я не знаю...

– Не треба виправдовуватися, мамо. Скажи мені, що з тобою сталося?

– Ти мене не зрозумієш, синку. Мене ніхто не хоче розуміти.

- Я намагатимуся тебе зрозуміти. Ми ж з тобою завжди розуміли одне одного з півслова.
- Я на власні очі бачила свою бабусю живою.
- Але це просто неможливо. Ти могла бачити схожу на неї жінку.
- Я не відкидаю такий варіант, мені треба було побачити її обличчя, а ніяк не вдавалося.
- Оце і вся проблема? За це тебе поклали до психлікарні?
- Майже за це. Я намагалася наздогнати її.
- В цьому нема нічого дивного.
- Я теж так думаю, але ніхто мені не вірить, що я могла її бачити, – зітхнула Мирослава. – Можливо, мені все здалося і я бачила примару? Ось підлікуюся трішки і її вже не буде.
- Дивна історія, – протяг Мишко задумливо.
- А я ось що думаю, синку, – Мирослава перейшла майже на шепіт. – У житті іноді трапляються неймовірні історії. Можливо, моя бабуся не померла?
- Ти ж сама бачила, як її ховали.
- А якщо то був плід моєї хворої уяви? Вона мене зараз шукає.
- Мамо, – підупалим голосом сказав Мишко, – звідки ти таке взяла?
- Вночі вона сидить на лавці під вікнами лікарні, – таємниче прошепотіла Мирослава.
- Матусю, моя рідненька, цього просто не може бути.

– Ось бачиш! – Мирослава була у відчаї. – Ти теж мені не віриш! Я ж казала, що ніхто не вірить мені, бо не хочуть мене зрозуміти! Навіть ти!

– Ти заспокойся, не хвилюйся, приймай ліки і не буде ніякої бабусі, – якомога спокійніше сказав Мишко.

– А я хочу, хочу, щоб вона була у моєму житті! – закричала Мирослава у слухавку. – Можливо, тобі з батьком і байдуже, але я хочу її бачити, хочу привести додому, розповісти про все, що пережила без неї! Я хочу показати їй свого сина! Я хочу посадити її на диван і подавати їй обід та вечерю! Я ніколи не дозволю їй працювати! Я покажу їй нашу крамницю!..

– Мамо, мамочко, до речі, як справи у крамниці? – запитав хлопець, щоб відвернути увагу матері від наболілого.

– У крамниці? – перепитала Мирослава, важко дихаючи. – Завтра прийде батько, я запитаю у нього.

– Ти не цікавишся справами? А як же твоя мрія купити мені квартиру?

– Я це пам'ятаю, сину, – зітхнула Мирослава. – Все у нас буде добре.

– Обіцяєш, мамо?

– Обіцяю. Все. Бувай, – сказала вона стомлено та відключилася.

Розмова з сином вкрай її схвилювала. Мишко теж їй не повірив. Зараз їй здавалося, що весь світ проти неї. Її ніхто не хоче зрозуміти. Ось і лікар попросив намалювати своє життя у вигляді різнокольорових смуг. Мирослава поклала перед собою папірець. Чи може ця чорна смуга життя в інтернаті передати те, як їй хотілося їсти? В той час їх годували добре. На полудень їм давали і цукерки, і вафлі, і яблука, але Мирослава ніколи цього не куштувала. Все відбирали ненажерливі Люда з Юлею. З нею охоче б поділилася Тетянка, але вона добровільно віддавала цим дівчатам більшу частину ласощів. Смак м'яса та риби Мирослава теж забула. Спочатку було нічого, бо дівчина не звикла розкошувати. Але потім, місяць за місяцем, вона почала відчувати страшний голод. Особливо він докучав вечорами. Дівчина довго не могла заснути, бо щось тиснуло під

серцем. У животі починало гуркотіти, як перед грозою, що наближалася. Здавалося, шлунок приріс до спини, і від цього було дуже боляче. Іноді в ідальні Мирославі хотілося зубами вчепитись у простягнуту до її тарелі руку Люди та гризнути її щосили. Але Мирославі бракувало мужності.

– Я все розповім нашій класній, – сказала одного разу Мирослава, маючи на увазі класного керівника Світлану Йосипівну.

– А ти спробуй! – Люда нахабнувато посміхнулася, запихаючи до рота варене яйце, яке щойно лежало на тарілці Мирослави.

– І спробую! Думаєш, побоюся?

– Ще й як побоїшся! – пригрозила їй кулаком Юля.

Коли всі поснули, а Мирослава все ще крутилася в ліжку, намагаючись утамувати напад голоду, заскрипіли сусідські ліжка. Мирослава побачила, як Люда з Юлею вдягли халати, взули капці та нишком кудись пішли. Цікавість узяла гору. Мирослава прослідувала за ними, але дівчата як крізь землю провалилися. Мирослава повернулася в ліжку і принишкла. Невдовзі подруги з'явилися. Вони почали щось чавкати. Мирослава потягла повітря носом – пахло чимось смачненьким, домашнім. Щоб не чути запаху, від якого у Мирослави кишківник загравав марш, вона натягла ковдру на голову. А вранці Валентина Іванівна з криками «Злодії!» підняла всіх на ноги.

– Хто з вас сьогодні вночі лазив до холодильника хлопців? – запитала вона, підперши товсті боки руками. – Я вас запитую, хто лазив у холодильник?

– Можливо, хтось із хлопців? Чому ми? – запитав чийсь несміливий голос.

– Тому що бачили, як виходив хтось у коричневому халаті.

– Майже у всіх однакові халати.

– Тоді будемо шукати залишки розкоші, – сказала вихователька.

Вона змусила чергову дівчинку принести з туалету відро для сміття й висипати з нього все на підлогу.

– Дивно, – підняла вгору фарбовані брови Валентина Іванівна. – Тоді відчиняйте тумбочки та сідайте на свої ліжка. Тепер я сама шукатиму.

Коли черга дійшла до Мирослави, дівчина була спокійна. Вона знала, що у неї нічого не знайдуть, бо справжні злодії були біля неї.

– Ось! – урочисто промовила вихователька. – Я так і знала, що ця шклявотина не така вже й проста вівця, яку з себе вдає!

Мирослава з жахом в очах дивилася, як Валентина Іванівна дістала з її тумбочки зіжмакану газету та розгорнула її.

– Дивіться всі, щоб не говорили, буцімто я обмовляю невинну, – сказала вихователька, розгортаючи папір. Там були обгризені курячі кісточки. – Це все, що залишилося від копченої курки, яку лише вчора привезли Мирошниченку.

– Я... Це не я! – розпачливо скрикнула Мирослава. – Я не крала! Я знаю, я бачила, хто її з'їв!

– Я її з'їла, – в голосі Валентини Іванівни було стільки іронії, що дехто засміявся.

– Чесне слово, я її не крала! – у відчаї крикнула Мирослава, і з її очей бризнули сльози. – Це Люда з Юлею, я бачила на власні очі! Я вам клянуся!

– Ми?! – в один голос перепитали подруги. – Та ти ще й брехуха! Ти – пліткарка!

– Мені все зрозуміло, – підбила підсумок Валентина Іванівна. – Ти знаєш, що у нас не люблять злодійок?

– Я не крала, клянуся вам! – Мирослава почервоніла від такого приниження. Сумнівів не було, хто підкинув їй ті трикляті кістки.

– За цю крадіжку ти будеш чергувати по спальні два тижні, – винесла вирок вихователька. – До того ж на тебе чекає розмова з директором.

– Шклявотина – злодійка! – викрикнула Люда, коли вихователька зачинила за собою двері.

Розмова в кабінеті директора не принесла нічого нового у життя Мирослави. Директор не повірив їй, а втім, до принизливого прізвиська «вонючка» додалися ще два: «шклявотина» і «злодійка».

В інтернаті дівчатка по черзі допомагали на кухні мити посуд. У кінці робочого дня кухарі пригощали помічниць чимось смачненьким. Однак завжди, коли надходила черга Мирослави, на кухню замість неї йшла Люда. Мирославі було боляче до сліз, але не залишалося нічого, як зціпивши зуби мовчати. «Я мушу бути сильною, я повинна все витримати, щоб успішно закінчити навчання у школі», – наказувала вона собі. Навчання давалося їй легко, але Люда і тут їй намагалася нашкодити, хоча Мирослава завжди давала їй списувати. Одного разу Мирослава здала зошити з контрольною роботою з математики. Люда нишком узяла з учительського столу її зошит і зробила неправильні виправлення. Мирославі довелося після уроків писати ще одну контрольну роботу. «Треба все пережити, – втішала себе дівчина. – А коли я вийду звідси, то ніколи не буду згадувати ні Люду, ані Юлю. Якщо навіть колись випадково зустрінуть їх, то вдам ніби ніколи їх не знала. Ніколи не буду такою, як вони». Єдине, чого у Мирослави не могли відібрати «подруги», – її сні. У них вона бачила свою бабусю. Вона завжди була живою.

11

Юрко швидко зміг улаштуватися на роботу. З першої ж спроби його залюбки прийняли водієм «хлібовозки». Щоправда, мусив уставати о четвертій годині ранку, щоб завантажити хліб нічної випічки та розвезти по магазинах, кав'ярнях і ідальнях. Після обідньої перерви він знову завантажував машину та їхав на розвози. Проте були й плюси у його роботі. Він о пів на третю вже був вільний.

Якось Юрко розвантажував ятки з хлібом в одному з магазинів. Товар у нього приймала новенька продавчиня. Він зустрівся з її поглядом, і серце тривожно тріпонулось у грудях. У дівчини були напрочуд красиві сині очі. Юрко не міг відвести від них погляду. Хотілося дивитися в них, як у чисте весняне небо, а ще

краще – купатися в ласкавих промінчиках, які з'являлися, коли дівчина осміхалася. Продавчиня знітилася від погляду незнайомого хлопця й опустила очі, сховавши їх під густими чорними віями.

– Новенька? – запитав Юрко.

– Так, – сказала вона. Її голос був тихий, але такий чистий, що хлопець не міг поїхати, не почувши його ще раз.

– І як тут? Подобається робота?

– Робота як робота, – знизала плечима дівчина.

– До речі, мене звать Юрою. А вас?

– Світлана, – сказала дівчина й наважилася звести на хлопця погляд.

– Я теж нещодавно на роботу влаштувався, щойно повернувся зі служби в армії.

– Вітаю.

– Світлано! – крикнула друга продавчиня. – Досить лясати точити, йди працювати, вже черга людей зібралася.

– Мені час іти, – ніяково стелула плечима дівчина та всміхнулася.

– До якого часу ти... ви працюєте?

– До шостої вечора, і можна на ти.

– Я зустріну тебе.

– Як знаєш, – сказала вона, труснула головою та побігла до напарниці.

Ввечері Юрко зустрів Світлану. Було помітно, що дівчина втомлена, але не дає знаки. Хлопець запросив її до найближчої кав'ярні. Вони замовили по філіжанці

кави по-турецьки.

- Стомлюєшся на роботі? – запитав він дівчину.

- Трішки. Взагалі, я сільська, тому звична до всякої роботи.

- Так ти не місцева?

- Ні. Є таке село Тополі, воно за тридцять кілометрів.

- Ти десь навчаєшся?

- Після школи закінчила курси продавців, ото і все мое навчання, – в її словах був присмак суму. – А потім влаштувалася на роботу.

- Не хочеш вступити кудись на заочне відділення?

- Там теж платне навчання, а я... У мене поки що нема на це коштів.

Запала неприємна пауза.

- А хто у тебе залишився вдома? – запитав Юрко, продовжуючи знайомство.

- Мама й вітчим. Мама не працює, бо нема де, а вітчим не буде сплачувати за мое навчання. Та нічого, у мене ще все життя попереду. Головне, що я виїхала з села, – почала Світлана жваво, та потім знітилась і замовкла. В її синіх очах промайнув смуток. Юркові кортіло запитати, що змусило дівчину покинути домівку, але він стримався, боячись хоча б чимось образити цю милу, подитячому наївну дівчину.

- Світланко, а де ти живеш?

- Винаймаю житло. Проте воно таке дороге, що мені іноді на харчі не вистачає.

- Маленька зарплатня?

– Так. Але це поки що. Без досвіду не можна знайти роботу з гідною зарплатнею. Ще трішки попрацюю і знайду кращу роботу, дешевше житло. Ніхто нічого не принесе мені на голубій тарелі з золотим обідком. Мені треба самій влаштувати своє життя.

– У тебе все буде добре, – бовкнув Юрко, бо чомусь ніяка більш розумна думка не зайшла до голови.

– Я знаю, – осміхнулася дівчина, і в її очах заграли веселі промінчики.

– У тебе така гарна усмішка, – зауважив хлопець.

– Скажеш таке, – дівчина зашарілася, знову ховаючи очі за пухнастими віями.

Вони ще довго сиділи за столиком і розмовляли. Юркові зі Світланою було так зручно, тепло й затишно, ніби вони були давні знайомі. Світлана була зовсім не схожою на розпещених міських дівчат. Місто ще не встигло накласти свій відбиток на цю просту сільську дівчину.

Юрко провів Світлану додому. Вона не запросила до себе в гості, а він не посмів нахабніти, боячись її сполохати, як дику пташку. Він йшов додому і все думав: чи Світлана і справді така гарна, чи то йому здалося, бо давно не було поруч дівчини? Хай там як, а вони домовилися зустрітися наступного вечора.

Коли всі полягали спати, Юрко дістав свого бінокля та нишком вийшов на балкон. Він ковзнув поглядом по знайомих вікнах. Майже те саме кожного вечора. Щоправда, «синя панчоха» захворіла. Вона часто пила чай на кухні, поправляла шалик на горлі, намагалася дивитися телевизор, але швидко його вимикала та бралася до книжки. «Цікаво, – міркував Юрко, – чи бачила ця дівчина-жінка хоча б один порнофільм? Напевно, що ні, бо це не відповідає її моралі». Бабуся знову виходила на балкон подихати перед сном свіжим повітрям. Але головним залишалося питання: де поділася білявка з п'ятого поверху? До цього часу кожного вечора її вікна зяляли темрявою. Юрко все ще плекав надію, що білявка у відпустці. Незабаром закінчиться літо – сезон відпусток, і вона знову з'явиться у вікні. Вона ніколи не запинатиме вікна на ніч фіранками. Можливо, вона знала, що він спостерігає за нею, приклавши до очей бінокль? «Швидше б скінчилося це літо», – подумав Юрко, тихенько заходячи до кімнати. Він дуже хотів бачити білявку у вікні. Йому це було потрібно, як повітря для дихання.

Невдоволеному хлопцеві не залишалося нічого, як лягти спати. Засинаючи, він бачив у своїй уяві чомусь не добру та покірну Світлану, а дівчину з вікна навпроти...

12

Мирославу знову відвели до кабінету лікаря. Вона довго спостерігала за граціозними золотими рибками з віялоподібними хвостиками. Чомусь у світі риб самці мають красивіший вигляд, більш насичене забарвлення та гарніші хвостики. В людей навпаки: жінки завжди вродливіші за чоловіків, навіть якщо не користуються косметикою.

Лікар вдав, ніби він дуже зайнятий. Він терпляче чекав, доки Мирослава намілується рибками в акваріумі та заспокоїться. Олексій Степанович із власного досвіду знав, що проблеми пацієнтки тягнуться здалеку, скоріше за все з самого дитинства. Тому йому було дуже важливо, щоб Мирослава розкрилася, вийшла зі своєї мушлі, в якій вона була щільно зачинена разом з усіма своїми проблемами.

– Я вас слухаю, – нарешті сказала жінка, вмощуючись зручніше у велике крісло навпроти лікаря.

– Це я хотів вас почути, – лікар доброзичливо всміхнувся.

Дивно, але цій малознайомій людині Мирослава могла довіритися, розповісти про наболіле й потаємне. Щось у ньому було таке, що викликало довіру. Не вагаючись, вона почала розповідати про життя в інтернаті. Мирослава розказувала про Люду та Юлю, про те, як їй завжди хотілося їсти, бо хронічно недоїдала. Вона не приховувала, що відчувала себе приниженою, не здатною дати відкоша дівчатам. Вона зізналася, що зовсім не вміла постояти за себе, чинити опір і відчувала, що її покинула не лише бабуся, а й увесь світ.

– Ось така я слабачка, – підсумувала свою розповідь Мирослава. – Коли реальність життя показала свої зуби, я злякалася.

– Не зовсім так, – зауважив лікар. – Просто все звалилося на вас зненацька, коли ви ще не були готові до самотійного життя. Ви не могли боронити себе, десь трішки прогнулися, але все одно не стали навколішки перед своїми кривдниками.

– Так, але ж я була така не одна. Інші швидко змогли адаптуватися до нового життя, а я – ні.

– Ви й надалі голодували?

– Людина до всього звикає, до недоїдання також. Але в якусь одну мить настає пік – і тоді людина ладна на все. Маленька крапля переповнює чашу терпіння. Красти я не могла, бо бабуся навчила мене не простягати руки до чужого та не просити милостиню. Я мусила знайти інший вихід.

– І ви його знайшли?

– Так. Лише за рік. Мені тоді виповнилося чотирнадцять, – почала Мирослава, але спазми стиснули їй горло так, що стало важко розмовляти. – Олексію Степановичу, – сказала вона, відвівши погляд, – можна я зараз піду, бо до мене мають прийти?

Лікар зрозумів, що то була маленька брехня задля порятунку. Було помітно, що жінка дуже хвилюється, а сьогоднішня відвертість її трохи стомила.

– До речі, я забула в палаті аркуш зі смугами. То я можу йти?

– Так, звичайно. Я так розумію, що бабусю ви не бачили вже понад тиждень?

– Так, її не було.

– Ось бачите! Не все так вже й погано?

– Усе добре, – відповіла Мирослава, натужно усміхаючись куточками вуст.

У коридорі її зустрів Юрко.

– А я вам приніс пиріжків з вишнями, – привітавшись, сказав він. – Мама напекла саме для вас. Я їх замотав у рушник, щоб були тепленькі, але, здогадуюся, що це не дуже допомогло.

– Дякую. Перекажуй вітання мамі Валі й татові Анатолію. А ти чому не на роботі?

– А в мене обідня перерва.

– Зрозуміло. А чому це ти так сяеш сьогодні? Чи, бува, не закохався?

– Щось у цьому роді.

– І хто ж вона? Як її звуть?

– У неї таке гарне ім'я, як і вона сама, – Світлана. Вона працює продавчиною хліба. Одужуйте швидше – я вас із нею познайомлю.

Ще трохи потеревенивши з юнаком, Мирослава пішла до палати. За нею тінню по коридору прослідувала медсестра та клацнула замком у дверях. Мирослава чи не вперше за останній місяць залюбки поїла. Пиріжки дійсно були смачні. Мирослава вміла добре готувати, але з тістом не дуже товаришувала. Хай скільки намагалася пекти у духовці здобні пиріжки, вони ніколи не виходили такі, як у бабусі. Вона вже і тісто вчиняла з любов'ю, і пекла лише під гарний настрій, а все одно чогось у пиріжках бракувало. Смак пиріжків, які спекла Валентина, нагадав їй дитинство. Бабуся... Вона не з'являлася вночі у садку вже більше ніж тиждень. Мирослава трохи заспокоїлася, але й далі її мучили здогадки. Вона так і не розкрила таємницю, а ще більше заплуталась у своїх думках так, що вже й сама не знала, чи бачила вона її, чи то був плід її хворої уяви. Іноді вона так замислювалася, що впадала в протрацію і в такому стані могла сидіти годинами.

...Вночі Мирослава прокинулася від задухи. Було надто спекотно, тож бракувало свіжого повітря. Вона скинула з себе ковдру, поглянула у вікно. На небі був повний місяць. Він зазирає у вікно, розливаючи по палаті своє холодне срібло. Сидячи на ліжку, Мирослава мимоволі замилувалася місяцем. Вона примружила очі – і від місяця потяглися сяйливі сріблясті промені. Він став схожим на сонце, але був не таким лагідним. Мирослава згадала, як бабуся завжди на ніч запинала вікна фіранками, а Мирослава просила залишити шпаринку, щоб бачити місяць.

– Не можна довго дивитися на місяць, тим паче, ні в якому разі місячне сяйво не мусить попадати на дитину, бо стане сновидою.

– А я хочу бути сновидою та ночами ходити по дахах, – протестувала Мирослава. На її думку, не так вже було й погано стати лунатиком.

Мирослава на мить заплющила очі, поринувши у спогади. Раптом вона почула чийсь тихенький жалісний плач. Спочатку подумала, що то уві сні схлипує її сусідка по палаті. Мирослава прислухалася. Плач ішов не від неї. Аж тут вона побачила, як за вікном з'явилися знайомі руки з покрученими суглобами. Вони взялися за підвіконня, ніби хтось за вікном намагався дотягнутися, щоб зазирнути у вікно. Мирослава заціпеніла. Ніколи в житті вона не забуде ці маленькі руки з покрученими ревматизмом пальцями. Вона заклякла, затамувавши подих. Нарешті бабуся її знайшла! Ніяких сумнівів не може бути! Нехай усі говорять що завгодно, нехай не вірять і вважають божевільною! Ще мить і зараз вона нарешті побачить свою рідненьку, найкращу у світі бабусю. Треба лише не сполохати її. Мирославі здалося, що в палаті чути, як голосно калатає у грудях серце, і вона завмерла у бентежному чеканні. Помаленьку у світі місячного сяйва почала з'являтися маківка голови в білесенькій хустині.

– Ой! – почулося за вікном та одразу ж усе зникло. Мирослава прожогом кинулася до вікна. Побачити, що там коїться, заважали ґрати на вікнах, але вона чітко почула, як хтось за вікном тихенько плакав. Плач був такий жалібний, що Мирославі стислося серце. Вона простягла до вікна руки та щосили затарабанила у скло.

– Я тут! Я тут, зачекай мене! – закричала Мирослава.

– Господи, твоя воля! – підхопилася перелякана сусідка і, не вагаючись, натисла червону кнопку.

За мить до палати вбігли санітар та чергова медсестра. Вони побачили заплакану Мирославу. Жінка стояла перед ними з розпатланим волоссям, очі палали нездоровим блиском, а в них – розгубленість і надія.

– Благаю вас, – Мирослава впала перед ними навколішки, простягла руки, – випустіть мене, вона знайшла, розумієте, знайшла мене.

– Хто «вона»? – запитав санітар, підводячи жінку з підлоги.

– Моя бабуся.

Санітар зазирнув у вікно.

– Заспокойтеся, там нікого немає.

– Люди ви чи ні?! – Мирослава була на межі істерики. – Там щойно була моя бабуся! Вона намагалася дотягтися до вікна та впала. Вона плаче! Можливо, вона скалічилася, а ви мене не пускаєте до неї!

Медсестра спробувала вкласти Мирославу на ліжко, але та, зібравшись на силі, відштовхнула її від себе й побігла коридором. Вона повинна зараз же допомогти бабусі! Тієї хвилини вона не думала про себе, головне – треба було встигнути вибігти на вулицю до того, як її спіймають. Ось тоді їй усі повірять!

Мирослава була майже біля дверей, коли цупкі й дужі руки санітара схопили її в обійми та понесли до палати.

– Пустіть мене! – несамовито волала Мирослава, розуміючи, що зараз знову втратить змогу зустрітися з бабусею. І це тоді, коли вона так близько!

Мирослава пручалася, кричала і не стямилася, як опинилася в ліжку. Її руки та ноги були міцно прив'язані вервечками. Даремно вона вмовляла її випустити надвір або принаймні самим туди вийти. Її слова не доходили до медпрацівників, не розчулили їх. Жінка відчула, як голка шприца боляче вп'ялася в передпліччя та вже за кілька хвилин її тіло стало безвольним, а повіки самі по собі склепилися. Мирослава провалилася кудись у темряву. Останнє, що вона пам'ятала, було чиесь жалісне схлипування під вікном...

Уранці Мирослава прокинулася з важкою головою. Відчула, як затерпли руки і ноги. Спробувала ними ворухнути – марно, вони були міцно припнуті до ліжка. Сусідка, сидячи на ліжку, щось енергійно наминала за дві щоки з пластикового лотка.

– Поклич когось, нехай мене відв’яжуть, – стиха попрохала Мирослава. Здавалося, що сили настільки її покинули, що не може підтягти голос.

– Ага! Так і покликала! – запихаючи до рота їжу, сказала сусідка. – Знову репетувати почнеш!

– Не почну. Мені треба до туалету.

– Зараз, – невдоволено сказала жінка й натиснула кнопку. – А то ще в штани накладеш, смердіти буде на всю палату.

Мирославу звільнили, принесли поісти. Вона спочатку не хотіла торкатися їжі, бо не було апетиту, але злякалася, що не візьмуть на прогулянку. Не відчуваючи смаку страв та силуючи себе, трохи попоїла.

Випила ліки, лягла на ліжко. Хотілося швидше вийти надвір, зробити ковток свіжого повітря.

Мирослава ледь дочекалася миті, коли санітарка забрала її та ще двох пацієнтів на прогулянку. На ганку лікарні вона на мить спинилася, вдихнула на повні груди повітря так, що аж у голові запаморочилося. Нічна подія зараз здавалася їй жахливим сном. Вона вийшла на центральну алею. Звідси добре було видно вікно її палати на першому поверсі. Будівля дійсно мала високий фундамент, ось чому в перший день перебування у лікарні Мирослава гадала, що палата на другому поверсі. Зненацька жінка зірвалася з місця й швидко попрямувала у бік лікарні.

– Стій! – крикнула їй санітарка. – Ти куди?

– Я зараз!

Мирослава підійшла ближче. Під вікнами її палати лежали, покладені одна на одну, кілька цеглин. Одна з них лежала поруч. Здавалося, що хтось склав цеглини, щоб була змога стати на них і зазирнути у вікно, а потім не втримався та впав – про це свідчила цеглина, яка валялася поруч.

– Мені негайно треба поговорити з Олексієм Степановичем, – сказала Мирослава санітарці.

- Нікуди він від тебе не дінеться. Після прогулянки зайдеш.

- Це дуже терміново! - Мирослава надзвичайно хвилювалася та її голос бринів від нервового напруження. - Я не можу чекати!

- То йди вже! - відмахнулася від неї санітарка, мов від надокучливої спасівської мухи. - Тільки йди одразу до кабінету лікаря! - крикнула вона вслід жінці.

Мирослава нетерпляче постукала в двері кабінету лікаря. Вона не дочекалася відповіді й широко розчинила їх. Лікар здивовано подивився на жінку.

- Я вас не викликав, - сказав він та додав, - поки що.

- Вибачте, заради Бога, Олексію Степановичу, але у мене до вас термінова розмова.

- Будь ласка. Що трапилося?

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://telnovel.me/talan_sv-tlana/zamknene-kolo

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)